Obligāts kontroleksemplārs

VISU ZEMJU PROLETARIEŠI, SAVIENOJIETIES!

Literatura un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1948. G. 28. NOVEMBRĪ Nr. 48 (202)

DAIĻLITERATURA — IESPAIDĪGS LĪDZEKLIS MASU AUDZINĀŠANĀ

Rakstā «Partijas organizacija un partijas literatura» biedrs Ļeņins paredzēja: «Tā būs brīva literatura, tādēļ ka ne mantkāriba, nedz arī karjera, bet socialisma ideja un līdzjutība darba ļaudīm vervēs aizvien jaunus spēkus tās rindās. Tā būs brīva literatura, tādēļ ka tā kalpos nevis varonei, kura visu izbaudījusi, nevis «augšējiem desmittūkstošiem», kuri garlaikojas un mokās no aptaukošanās, bet miljoniem un desmit miljoniem darba ļaužu, kas ir valsts zieds, tās spēks, tās nākotne.» Kopš Ļeņina vēsturiskā raksta parādīšanās pagājuši vairāk nekā četrdesmit gadu, un šodien visa progresīvā cilvēce ir liecinieks tam, ka par tādu literaturu, pateicoties partijas modrai vadībai un nemitīgajām rūpēm, tieši kļuvusi padomju literatura, apliecinādama nemirstīgā Ļeņina pravietiskās domas patiesību.

Padomju literaturas spēks slēpjas lielajās socialisma idejās, kas pārveido pasauli. Padomju rakstnieki savos darbos atsedz jaunā, uzvarējušās socialisma zemes cilvēka garīgo pasauli, rāda strādnieku un zemnieku varonīgo cīņu par komunistiskās sabiedrības radīšanu, viņu neiecietību pret cilvēku ekspluataciju un katru apspiestību. Padomju grāmata karo pret vecās dzīves aizspriedumiem un reakcionarajām paliekām cilvēku apziņā, kas kavē virzīšanos uz priekšu. Padomju literatura par savu galveno uzdevumu uzskata aizstāvēt tautas un valsts intereses. Partija padomju daiļliteraturai tautas komunistiskā audzināšanā ierādījusi izcilu vietu. Tāpēc dabiski saprotams, cik iespaidīgs līdzeklis, kāds idejisks svars masu aģitacijā ir izcilāko padomju rakstnieku daiļdarbiem.

Lielie revolucijas vadoņi Ļeņins un Staļins savos klasiskajos darbos un runās bieži griezušies pie daiļliteraturas, devuši spožus paraugus, kā literaturas tēli jāizmanto propagandas un aģitacijas darbā. Katrs piedzīvojis aģitators apliecinās to, ka svarīgi ir ne tikai tas, ko izskaidro, bet ne mazāk svarīgi arī tas, kā izskaidro, lai boļševistiskās patiesības vārds spilgti un paliekami iegultos masu apziņā. Nedrīkst aizmirst, ka «Veiksmīgi formulētiem lēmumiem, kas atspoguļo karaspēkā popularus kara vai atsevišķas kaujas mērķus, kā līdzeklim iedvesmot armiju cīņām, uzturēt garastāvokli un tjpr., reizēm frontē ir izšķiroša nozīme» (J. V. Staļins. Raksti, 5. sēj., 159. lpp. Latvijas valsts izdevn.).

Vecākajās republikās tūkstošiem aģitatoru daiļliteraturu uzskata par visiedarbīgāko līdzekli padomju ideju propagandā, darba ļaužu masu, it īpaši jaunatnes, audzināšanā drosmes, uzņēmības un padomju patriotisma garā. Fabrikās un kolchozos, klubos un bibliotekās, mācības iestāžu kopmītnēs aģitatori ar literaturas tēliem palīdz masām dziļāk izprast katras temas sabiedriski politisko nozīmību, atsegt tās dziļāko būtību. Daiļliteraturas kolektiva lasīšana un iztirzāšana daudzos jo daudzos kolektivos tur kļuvusi par teicamu tradiciju. Daudzi pieredzes bagāti aģitatori jau sen atzinuši, ka daiļliteraturas sistematiska lasīšana un studēšana ir avots, kas dod aģitatoram nepieciešamās zināšanas viņa darbā.

Kā mūsu republikā ar padomju daiļliteraturas palīdzību audzina masas komunisma ideju garā? Diemžēl jāsaka, ka mēs šai ziņā nevaram uzrādīt tādu stāvokli, kāds sasniegts vecākajās republikās. Daiļliteraturas izmantošanā daļai mūsu aģitacijas darbinieku vēl trūkst pieredzes un arī vajadzīgās izpratnes, kaut gan laiks apgūt kā vienu, tā otru. Tiesa, pēdējā laikā strādnieku klubos, bibliotekās arvien biežāk tiek rīkoti referati un lasītāju konferences, kurās iztirzā popularākos padomju rakstnieku daiļdarbus par aktuālām padomju dzīves temām, bet šos pasākumus pa lielākai daļai veic bez labi pārdomātas sistemas, pie kam uz laukiem stāvoklis daudz bēdīgāks nekā pilsētās.

Mūsu republika ir jauna, un buržuaziskās ideoloģijas atliekas cilvēku apziņā turas vēl sīksti, tāpēc boļševistiskajai aģitacijai jābūt sevišķi iedarbīgai, tādai, kas spējīga «...aizdegt darba ļaužu sirdis ar atbrīvošanas uguni». Un šai ziņā neatsverams palīgs ir padomju daiļliteratura. Mūsu literatura ir bagāta un daudzpusīga. Tā augusi un sazarojusies kopā ar socialistisko celtniecību un visā dižumā atspoguļo varonīgo cīņu un darba ceļu, ko nogājusi padomju tauta, nonākdama līdz komunisma slieksnim. Tāpēc labam aģitatoram blakus marksisma-ļeņinisma studijām pastāvīgi jālasa daiļliteratura, jāmācās izprast tās lomu un lielo audzinošo nozīmi.

Grāmata ir aģitatora draugs. «Es esmu daudz lasījis, mīlu lasīt, — stāsta aģitators P. Sidorovs. — Mani mīļākie rakstnieki ir Maksims Gorkijs, Nikolajs Ostrovskis, Aleksandrs Fadejevs, Boriss Gorbatovs, Michails Šolochovs, Konstantins Simonovs. Es lasīju un vairākas reizes pārlasīju «Kā rūdījās tērauds», «Dienas un naktis», «Neuzvarētos», «Stāstu par īstu cilvēku» u. c. Lasīdams šīs grāmatas, es labāk iepazinu dzīvi, padomju īstenību, mūsu ļaužu varonību, padomju cilvēka gara diženumu, socialistiskās iekārtas pārākumu par kapitalistisko un daudz ko citu. Nesen es noorganizēju pārrunas par mūsu Dzimteni. Pārrunas norisēja dzīvi un interesanti. Sasniegt tādus rezultatus man palīdzēja grāmatas un žurnāli.» Pieredze rāda, ka aģitators, kam grāmata ir sirdslieta, prot ieinteresēt arī savus klausītājus, pievērst viņu uzmanību izcilāko padomju daiļdarbu pastāvīgai lasīšanai.

Mūsu republikas darba ļaudis cīņā par Staļina piecgades veikšanu pirms termiņa parāda neatlaidīgu izturību, cildenu patriotismu un apņēmību. Mūsu zemniecība uzvaroši soļo pa kolchozu celtniecības ceļu. Ar katru dienu spilgtāk izceļas jaunā cilvēka, dzīves pārveidotāja raksturīgais tēls. Cīņā par savas dzīves atjaunošanu un tālākvirzīšanu mēs saņemam no brālīgajām republikām nenovērtējamu materialu un moralu atbalstu. Mūsu rīcībā ir visas Padomju Savienības darba ļaužu vairāk nekā trīsdesmit gadu ilgā pieredze, visi kulturas un literaturas sasniegumi.

Idejiski un mākslinieciski spilgtas lappuses par kolektivizacijas pirmajiem gadiem sniedzis Šolochovs savā romanā «Plēsums». Komunistu Davidova, Razmetnova un Nagulnova tēli ir spilgts un aizraujošs piemērs, ka boļševiki cīnījās par zemnieku apvienošanu kolchozos, ka partija atmaskoja kulaku savtīgos plānus un sagrāva viņu pretestību, izvezdami zemniecību uz socialistiskās saimniecības ceļa. Neapšaubāmi, ka tāds izcils padomju daiļdarbs aģitatora rokās kļūs par spēcīgu ieroci mūsu kolchozu attīstībā un nostiprināšanā.

Latviešu padomju rakstnieki pēdējos gados devuši romanus, lugas, stāstus un dzejoļus, kuros visai dziļi atsegta strādnieku un zemnieku cīņa par padomju iekārtu, mūsu tautas varonīgā cīņa pret vācu iebrucējiem, jauncelsmes entuziasms atbrīvotajā dzimtenē. Ar padomju cilvēka tēliem, ko savos romanos, lugās un stāstos snieguši redzamākie padomju rakstnieki, jaunatne jāaudzina par tādu, kas ceļā uz komunismu pārvar visas grūtības.

Ikvienam masu aģitacijas darbiniekam jāaudzina darba ļaudīs padomju cilvēka cēlākās īpašības — pašaizliedzīga kalpošana Dzimtenei un savai tautai, prasme vīrišķīgi pārvarēt grūtības, naids pret ienaidnieku un nicināšana pret verdzisku klanīšanos kapitalistiskās pasaules priekšā.

Padomju daiļliteratura ir viens no visiedarbīgākajiem līdzekļiem, kas palīdz ikvienam aģitatoram iedvesmot darba ļaudis varonīgai cīņai par pilnīgu komunisma uzvaru mūsu zemē.

Sirdis runā

Monta Kroma

Ir maiņa beigusies. Trauc vārti vaļā.
Vairs ielā ļaužu nevar saskaitīt.
Kāds jaunietis teic meičai balsī skaļā,
un runa it kā īgni gaisu sit:
— Tik saucošs viss, bet beidzas darba diena,
nē, mums par īsu būs šī dzīve viena.

Jau apkārt dārzs. Deg lapās sārtas pēdas.
Un pēkšņi roka roku viegli skauj.
Tik kluss, ka ausi aizkar rudens vēdas
un tikko dvestus vārdus sajust ļauj:
— Tev gribu kaut ko teikt. Sirds vairāk stāsta...
Un kautri skati meičai vaigu glāsta.

Tik silti viņas acis pretim smaida,
bet, mutei viegli trīsot, vārdi liedz:
— Nekas, tev nav vēl jāteic. Sirds lai gaida.
Vēl otru roku pēkšņi viņa sniedz.
— Es gribu, — teic tā balsī dziļā, skarbā,
— tev dzīvē blakus iet un aizsniegt tevi darbā.

Tu mūsu cechā vienmēr pirmais esi —
man jāaug vēl, mums kopā jāsoļo.
Tavs smaids, ko man kā skaidru sauli nesi
lai tūkstoš krāsās manī atvizmo,
tik skaista gribu būt. Ja gaidīt spēsi,
tu mani reiz jo vairāk iemīlēsi. —

Bij apkārt dārzs. Iss ceļš caur dārzu bija.
Bet tagad arī iela šalkās šķiet.
Un viņi brīnās — agrāk nemanīja,
ka visi ļaudis gaišām acīm iet.
Un saka jauniete: — Rīt — darba diena,
Cik plaša, skaista ir šī dzīve viena.

Latviešu literaturas dekada Maskavā

I. MUIŽNIEKS,
Latvijas Padomju rakstnieku savienības valdes sekretars

Katra padomju tauta ienes kopējā padomju kulturas krātuvē labāko, ko viņa radījusi. Padomju tautu savstarpējā literaturas apmaiņa palīdz dziļi iepazīt brālīgo tautu dzīvi. Rakstnieku savstarpējā tuvināšanās, literaro vērtību apmaiņa ir viens no tiem svarīgajiem līdzekļiem, ar kuru palīdzību mēs realizējam staļiniskās tautu draudzības cildeno ideju. Lielās krievu tautas klasiskās literaturas un izcilo krievu padomju rakstnieku darbus tulko visās brālīgo tautu valodās. Tāpēc krievu lielā rakstnieka A. Puškina, L. Tolstoja, N. Gogoļa, M. Saltikova-Ščedrina, A. Čechova, M. Gorkija u. c. darbi ir kļuvuši par visas padomju tautas mantojumu, bet lielāko padomju rakstnieku M. Šolochova, V. Majakovska, A. Tolstoja, A. Fadejeva u. c. izcilie sacerējumi ar savu suģestējošo mākslu ir kļuvuši par idejiski varenu visas padomju tautas audzinātāju. Ieejot padomju tautu saimē, arī latviešu rakstniekam ar saviem darbiem pavērusies iespēja runāt ne tikai uz savas tautas masām, bet arī uz visas mūsu plašās Dzimtenes milzīgo daudzmiljonu auditoriju.

Attīstoties ciešām savstarpējām kulturas saitēm latviešu romanus, stāstus, dzejas u. c. tulko daudzu tautu valodās, bet galvenokārt krievu valodā. Krievu valodā pārtulkotie, piemēram, Raiņa, Pumpura, Andreja Upīša, Viļa Lāča, Annas Sakses, A. Griguļa, V. Luksa, A. Čaka u. c. darbi kļuvuši pieejami visām padomju tautām. Un otrādi — latviski izdotie visi galvenie padomju izcilākie literarie darbi — Šolochova «Klusā Dona» un «Plēsums», Fadejeva «Sabrukums» un «Jaunā gvarde» un daudzi citi palīdzējuši dziļāk izprast padomju dzīves īstenību, bijuši un šodien ir drošs palīgs cīņā par komunistisku sabiedrību. Bet, kā zināms, mūsu Valsts izdevniecība jau pasākusi izdot bez krievu arī citu padomju tautu literaturas labākos darbus.

Lūk, tieši šiem lielajiem mērķiem, kā arī lai sekmētu latviešu padomju literaturas straujāku attīstību, ar partijas un valdības gādību no š. g. 22. līdz 31. decembrim sarīko Latviešu literaturas dekadu Maskavā.

Mums, latviešu padomju rakstniekiem, pirmo reizi vajadzēs uzstāties tik lielas auditorijas priekšā. Tā būs liela atskaite padomju tautas priekšā par to, kā latviešu padomju rakstnieki veikuši savu uzdevumu, tā būs plaša vēriena spēku pārbaude un mobilizacija turpmākiem vēl lielākiem radošā literarā darba uzdevumiem.

Latviešu padomju rakstnieku darbs nav mazais. Braucot uz dekadu, mums ir ko aizvest un parādīt maskaviešiem. Tādi lieli un monumentali darbi kā Andreja Upīša «Zaļā zeme» pastāstīs lielajai krievu un pārējām brālīgajām padomju tautām par latviešu tautas svarīgākajiem vēstures posmiem, bet Viļa Lāča romans «Vētra» vēstīs par to, kā latviešu tauta izcīnīja padomju varu. Uz Maskavu dodoties, mēs līdznemsim krievu valodā pārtulkotas un glīti izdotas latviešu grāmatas: Raiņa, Andreja Upīša, V. Lāča, A. Sakses, V. Luksa, A. Griguļa, J. Vanaga u. c. darbus.

Gatavošanās dekadai izraisījusi lielu rosību Rakstnieku savienībā un arī Valsts izdevniecībā, kura sagatavo krievu valodā izdošanai vairāk nekā divdesmit grāmatas. Šis darba sasprindzinājums nedrīkst atslābt, bet tieši otrādi, darba tempi vēl vairāk jākāpina, lai mūsu literaturas un grāmatu kulturas labā slava ietu plašumā. Gatavojoties dekadai, ieguvām daudz pieredzes un arī atklājām ievērojamus trūkumus mūsu darbā. Tieši tagad, dekadas priekšvakarā, mēs, tie rakstnieki, kas bijām mazražīgi, kā arī tie, kas neuzklausīja veselīgo boļševistiskās kritikas balsi un savos darbos mazāk atspoguļo dzīves šodienu, redzam, cik vāji esam pildījuši partijas un tautas prasības. Nav noliedzams, ka mūsu rakstnieku kolektivā ir vēl arī tādi, kas nav devuši tādus vērtīgus literarus darbus, ko varētu rādīt dekadā. Arī Valsts izdevniecība tagad asi izjūt to, ka līdz šim gausi un neaktivi tulkojusi un izdevusi latviešu rakstnieku darbus krievu valodā.

Dekadas programmā paredzēti vairāki liela vēriena rakstnieku vakari. Atklāšanas sarīkojums notiks Rakstnieku centralajā klubā, bet noslēguma vakars Kolonu zālē. Bez šiem sarīkojumiem rakstnieki vēl ciemosies, nolasīdami savus darbus, kā arī referatus par latviešu padomju literaturu, Staļina vārdā nosauktā autorūpnīcā, Maskavas valsts universitātē, Padomju Armijas centralajā namā u. c. Šī tiešā saskare ar Maskavas, mūsu zemes sirds, strādniekiem, inteliģenci, studējošo jaunatni ļaus mūsu rakstniekiem runāt visplašākajām mūsu lielās socialistiskās Dzimtenes galvaspilsētas lasītāju masām. Bet milzīga nozīme būs sarīkotajai grāmatu izstādei, kā arī noorganizētai latviešu grāmatu izplatīšanai Maskavā. Specialā mākslinieciski izstrādātā stendā izstādīs visas mūsu Valsts izdevniecības labāko grāmatu paraugus. It īpaši tās grāmatas, kas, sakarā ar dekadu, būs izdotas krievu valodā. Maskavā aizvestā latviešu grāmata iepazīstinās ar latviešu literaturu visplašākās iedzīvotāju masas.

Latviešu literaturas dekadā Maskavā, Kolonu zālē un citos sarīkojumos, sniegs bagātīgu programu, kuras pirmajā daļā rakstnieki nolasīs savus darbus.

Sanāksmēs un sarīkojumos ar dzejām, prozu, lugām un referatiem piedalās vairāk nekā trīsdesmit rakstnieku: Andrejs Upīts, Vilis Lācis, Jānis Sudrabkalns, Anna Sakse, Arvīds Griguļis, Roberts Pelše, Vizbulis Bērce, Andrejs Balodis, Valija Brutāne, Anna Brodele, Aleksandrs Čaks, Edgars Damburs, Cecīlija Dinere, Jānis Grants, Valdis Grēviņš, Žanis Grīva, Jānis Grots, Anatols Imermanis, Mirdza Kempe, Kārlis Krauliņš, Monta Kroma, Indriķis Lēmanis, Valdis Lukss, Jānis Niedre, Jānis Plaudis, Meinhards Rudzītis, Fricis Rokpelnis, Ādolfs Talcis, Jūlijs Vanags, Pāvils Vīlips, Elīna Zālīte, Jānis Šūmanis un Klāra Kozlovska piedalās kā tulkotāji.

Otrā programas daļā paredzēti plaši kora un solistu koncerti. Valsts filharmonijas koris sniegs vērtīgāko, kas ir tā repertuārā: Raina «Senatni», kuras varenie vārdi atraduši klasisku izskaņu Mengaiļa melodijā, Jurjāna «Pūt, vējini» un daudz citu dziesmu. Solisti — Staļina premijas laureate tautas māksliniece Pakule, Vilumanis, Daškovs, Ludiņa un Aleksandrovičs, kā arī koris rādīs maskaviešiem to labāko, kas ir mūsu dziesmu pūrā, it īpaši tās dziesmas, kas komponētas ar padomju dzejnieku Rokpelņa, Luksa, Vanaga tekstiem. Latvijas Mākslinieku savienība noorganizējusi kuplu gleznu devumu, ko izstādīs dekadas laikā. Tātad arī citām mūsu republikas mākslas nozarēm paredzēti ļoti atbildīgi uzdevumi. Šīs uzstāšanās būs īsta spēka un gatavības pārbaude. It īpaši korim maskaviešu vērtējums būs laba skola.

Dekadas programmā ievērojamu vietu ienem latviešu padomju literaturas izcilāko darbu iztirzājumi PSRS Padomju Rakstnieku savienības komisijās un sekcijās. Paredzēts ar labāko un vadošo padomju prozaiku, dramaturgu, dzejnieku, kritiķu u. c. piedalīšanos iztirzāt un analizēt Andreja Upīša, Viļa Lāča, Arvīda Griguļa, Annas Brodeles, Annas Sakses u. c. darbus. Tāpat radošas boļševistiskas kritikas gaismā apskatīs žurnala Karogs darbu.

Dekadas laikā latviešu padomju rakstniekus uzņems Maskavas centralās izdevniecības u. c. vadošas iestādes. Sarīkos ekskursijas uz rūpnīcām un muzejiem, kas ļaus rakstniekiem tuvu iepazīties ar mūsu zemes industrijas un kulturas varenību.

Braucot uz Maskavu, kā dārgu ciema kukuli mēs aizvedīsim visu labāko, ko mūsu rakstnieki sarakstījuši. Izcilākie latviešu literaturas darbi stāstīs par mūsu tautas vēsturi, nacionalo kulturu un par to, kā padomju laikmetā lielā Staļina vadībā mēs dzīvojam, cīnāmies un uzvaram.

Bet latviešu literaturas darbi, ko mēs aizvedīsim līdz dekadā, gatavošanās uz šo atbildīgo pasākumu, kas izraisa tik daudz darba entuziasma, ir šī pasākuma pirmā svarīgākā puse. Otrs pats galvenākais ieguvums būs tā jauno atziņu, pieredzes un ierosmes bagātība, ko mēs, atgriežoties no dekadas, pārvedīsim mājās. Pirmo reizi tik plašos apmēros latviešu literaturu vērtēs Maskavas lasītājs, pirmo reizi latviešu padomju literaturu pašos pamatos vērtēs pieredzes bagātie, visredzamākie padomju zemes literaturas meistari. Nav šaubu, ka šī radošā darba apgarotā draudzīgā brālība ar lielās krievu tautas padomju literaturu un rakstniekiem izraisīs latviešu padomju rakstnieku saimē vēl nebijušu pacēlumu. Nav šaubu, ka dekadā vēl ciešāk nostiprināsies sadarbība ar lielo krievu padomju literaturu un kaišīs sadraudzības rezultatā latviešu tautai radīsies jaunas padomju kulturas bagātības.

Maskava — padomju zemes sirds! Maskavas Kremļa zvaigznes spīd pāri visai pasaulei. Maskavā pulcējas lielākie padomju zemes literaturas meistari, — literaturas, kura ir labākā un spožākā, progresīvākā un revolucionarākā visā pasaulē. Maskavā ir labākie teatri, opera un balets, kori un dziedoņi, instrumentalisti — virtuozi un gleznotāji, kādu pasaulē nav nevienā citā zemē. Visa mūsu zemes padomju mākslas augstākā kultura saplūst Maskavā, un no Maskavas visi nem ierosmi un piemēru, kā dārgu zeltu aizvezdami savās mājās. Lūk, kāpēc katrs ar pacilātību domā par paredzamo latviešu literaturas skati Maskavā, gribēdams paveikt vairāk un vairāk, lai mūsu republikas literaturu padarītu spožāku, lai mūsu literatura, spēkā pieņemdamās, pilnasinīgi atbalsotu tos staļiniskā laikmeta darbus, ko veic latviešu tauta.

Jēkabpils kulturas nams neapmierina darba ļaužu prasības

Komjaunatnes laukumā lepni paceļas Jēkabpils kulturas nama staltā celtne, kas, liekas, aicināt aicina apmeklētājus. Un tomēr tikai retos vakaros šā nama logos mirdz gaisma, reti tur skan jauniešu un pieaugušo apmeklētāju balsis. Kulturas nama vadība necenšas ieinteresēt un piesaistīt darba ļaužu masas kulturas nama nodarbībām, padarīt tās saistošas.

Kulturas nama mākslinieciskās pašdarbības priekšnesumu vakaros zāle parasti pustukša. Vai jēkabpilieši necienī pašdarbību? Nē, cienī! Bet tikai rūpīgi sagatavotus, mākslinieciski augstvērtīgus, padomju kulturas cienīgus priekšnesumus.

Ko lai jēkabpilieši te skatītos? Jau vairākus gadus kulturas nams samierinās ar dažu viencēlienu izrādīšanu, un arī tos pašus var uzskaitīt uz pirkstiem. Vai kulturas nama mākslinieciskais vadītājs un režisors b. Segliņš baidās no lielākiem iestudējumiem? Lūk, Neretas pagasta dramatiskais pulciņš iestudējis un ar labiem panākumiem izrādījis Gladkova «Sendienās», M. Aligeres «Pasaku par patiesību», viesītieši — V. Lāča «Vedeklu», zalvieši — Višņevska, Krona un Azarova «Un viļņojas jūra». Ja to varēja izdarīt lauku tautas nami, tad jo vairāk to vajadzēja spēt apriņķa kulturas namam.

Kulturas nama tautas deju kopa iestudējusi tikai nedaudzas latviešu tautas dejas un atkārto tās gandrīz katrā sarīkojumā. Repertuars nepaplašinās.

Darbojas bibliotēka, bet tai nav piemērotas lasītavas. Gada laikā šeit notikušas tikai pāris lasītāju konferences kulturas nama direktora Vasiljevska vainas dēļ līdz pat novembra vidum par bibliotekas vadītāju strādāja kādas adventistu sektes sludinātāja Grāmatniece. Ko viņa lasītājiem varēja pastāstīt par padomju grāmatu?

Direktora Vasiljevska darbība aprobežojas galvenokārt ar to, kuru orķestri pierunāt sestdienas vai svētdienas vakaros notiekošajām dejām, kā saturēt kopā neregularo mēģinājumu dēļ irstošo kori. Bet Jēkabpils darba ļaužu prasības ir daudz plašākas. **J. Dzīle.**

CĪŅA PAR PADOMJU MUZIKAS KADRIEM

Prof. V. MUZAĻEVSKIS

VK(b)P CK vēsturiskajam lēmumam par Muradeli operu «Lielā draudzība» ir visu aptveroša nozīme padomju mākslas attīstībā. Nav tāda muzikālās dzīves jautājuma, kuru neapspriestu šajā izcili svarīgajā domu un ideju dokumentā ietvertā spilgtā gaisma. Ar šo partijas lēmumu visa padomju mākslas — un pirmā kārtā muzikas — fronte ieguva jaunu varenu ieroci cīņā par idejiski pilnvērtīgu socialistiskā realisma mākslu, cīņā par augstas meistarības mākslu.

VK(b)P CK lēmums sevišķi nozīmīgs muzikālās izglītības laukā, jaunu mūziķu kadru sagatavošanas darbā. Partijas vadību mākslā visā spēkā izjuta un izjūt arī Latvijas PSR Valsts konservatorija, kuru VK(b)P CK lēmums skāra brīdī, kad, jāsaka atklāti, norisa tikai pavisam «maigi iezīmēts» reorganizacijas process. Konservatorijā vēl bija jūtamas vecās buržuaziskās noskaņas. Nereti vēl bija dzirdamas uzrunas «kungs» un «kundze», mācību darbs «izcēlās» ar apolitiskumu, sabiedriskās dzīves tikpat kā nebija, ja neskaita tīri formali noritošos šefības koncertus, kuros uzstājās neliela entuziastu saujiņa. Vajadzēja tikai ieskatīties konservatorijas zālē padomju svētku dienās, un acīm atklājās ļoti bēdīga aina: slikti uzpostajā, vāji apgaismotajā telpā starp tukšiem krēsliem pāris desmiti miegainu cilvēku klausījās referentā ...

Radošā un zinātniskā dzīve, ja neskaita studentu koncertus, bija tikko samanāma. Tagad, pametot skatu pagātnē, varam ar pilnu pārliecību teikt, ka VK(b)P CK lēmums par «Lielo draudzību» un LK(b)P CK 1948. g. 17. februara lēmums ir stimulējis patiesu darba pārkārtošanos konservatorijā, ir pavēris tai ceļu, kas atbilst padomju augstskolai, LK(b)P CK paātrināja atveseļošanās procesu, veltījot konservatorijas darbam lielu un vispusīgu uzmanību. Bija nodibināta speciala komisija, kas dziļi izpētīja stāvokli konservatorijā. Šīs komisijas slēdzieni palīdzēja praktiski nostiprināt konservatorijas darbu.

Vēsturiskie lēmumi pirmajā brīdī radīja konservatorijas profesurā zināmu satraukumu un apjukumu.

Tikai ar partijas palīdzību stāvokli izdevās izlabot, un sākās plānveidīga, kritiska visu fakultašu programās nepieciešamā padomju repertuara izlase. Visu to šodien der atcerēties, lai lieku reizi redzētu, cik dziļi vēl nesenā pagātnē konservatorija bija iestigusi reakcionāru elementu ietekmē, lai redzētu, cik neatlaidīgi šeit turējās un pretojās viss sapuvušais, vecais.

Būtu aplami apgalvot, ka tagad konservatorijā viss kārtībā, ka pagātnes smagie trūkumi jau pilnībā pārvarēti. Bet nedrīkst neredzēt arī to jauno, pozitivo, kas rada pārliecību, ka mūsu konservatorija pārveidosies par pilnvērtīgu padomju muzikalo augstskolu. Vairāki redzami uzlabojumi mācību darbā, mācību procesa nokārtošana, iekšējas kārtības un profesuras un studentu vidū noslīdējušās disciplinas nostiprināšana, kas sākās ar jaunā konservatorijas direktora profesora Jēkaba Mediņa stāšanos darbā, bija pirmie ievērojamie panākumi. Konservatorijas darbības uzlabošanai nozīmētas komisijas konkretie priekšlikumi ienesa dzīvību visos mācību un sabiedriskās dzīves posmos.

Ievērojama loma bija konservatorijas partijas pirmorganizacijas pieaugumam un nostiprināšanai. Šurp atnāca jauni partijnieku kadri — veci bolševiki, Tēvijas kara dalībnieki partijas organizacija sāka konservatorijas dzīvē ienemt to vadošo vietu, kas tai pienākas. Pie konservatorijas partorga tagad ik dienas redzam profesorus un studentus. Atdzīvojies arī komjaunatnes organizacijas darbs, kaut arī tās politiskajā līmenī un statistiskajā sastāvā vēl atliek daudz ko vēlēties. Sabiedriskā dzīve konservatorijā sāk iegūt padomju augstskolai atbilstošu līmeni.

Lai jauno mūziķu kadru sagatavošanās sekmīgi virzītos uz priekšu, nepieciešami jauni pedagoģiskie spēki, tāpat kā nepieciešama idejiskā pārkārtošanās un nostiprināšanās visā kolektivā.

Šinī gadā konservatorija saņēmusi divus jaunus pedagogus teoretiskām disciplinām no Maskavas konservatorijas — komponistu Goldinu un Bogatirevu. Konkursa rezultatā konservatorija ieguvusi jaunus pedagogus vokalajai fakultatei — Radiokomitejas solisti Brutāni un Jāzepa Mediņa muzikalās skolas pasniedzēju Fedorenko. Konservatorijā darbosies arī Latvijas PSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece A. Ludiņa. Šie soļi ir tikai sākums tam, lai pašos pamatos uzlabotu vokalās fakultates darbību, kas, neraugoties uz zināmiem panākumiem šai virzienā (metodiskā darba sākums), vēl joprojām nespēj apmierināt. Tiesa, šinī mācību gadā konservatoriju beidz divas talantīgas dziedātājas — Lukjanova un Klinka — kuras jau tagad darbojas Operas un baleta teatrī un dzied atbildīgas partijas. Taču tā vēl par maz. 1948. gada izlaidumam bija sagatavots tikai viens dziedonis, un tam pašam nebija pietiekamu dotumu, lai ieņemtu redzamu vietu teatrī vai uz koncerta estrades. Bet konservatorijas vokalajā fakultatē mācās 74 studenti. Tātad skaidri redzams, ka vairākus gadus praktizētā neatbildīgā fakultates papildināšana ar vokalistiem, kuru spējas tikai viduvējas vai pat zemākas par viduvējām, ir radījusi šīs fakultates piesērēšanu un mākslīgu paplašināšanu. Domājams, ka specialā valdības komisija, kas šinī gadā darbosies Rīgā, kopā ar konservatorijas vadību, spēs atlasīt labākos vokalistu spēkus kā studentu, tā pedagogu vidū. Vokalās fakultates tālākai saliedēšanai un dziedāšanas pasniegšanas uzlabošanai muzikas skolās jāpacel konservatorijas sagatavoto dziedāšanas specialistu līmenis. Pašlaik ļoti svarīgs uzdevums — nodrošināt pareizu audzināšanu un profesionalo sagatavošanu talantīgākajiem studentiem vokalistiem, tādiem kā soprani Heine un Pētersone, baritons Burts, tenori Zvaigzne un Feigins. Konservatorijai ir šā uzdevuma veikšanai vajadzīgie spēki un iespējas. Mēs līdz saknēm iznīdēsim tenkošanas atmosferu un «koridoru» kritiku, kas vēl šur tur izpaužas konservatorijā, īpaši vokalajā fakultatē, un visiem spēkiem atbalstīsim to pedagogu autoritati, kas ar savu darbu tādu izpelnījuši.

VK(b)P CK lēmums par Muradeli operu «Lielā draudzība» visā asumā nostādījis mūsu priekšā jautājumu par kadru idejisko audzināšanu. Latvijas PSR konservatorijas, tāpat kā jebkuras citas padomju augstskolas audzēknim, pirmkārt, jābūt savas dzimtenes pilsonim, kas zina sabiedrības attīstības likumus, saprot komunisma celšanas uzdevumus un ar savu mākslu palīdz šai celšanai.

Pieredze rāda, ka šai ziņā sevišķi liela loma marksisma-leninisma katedrai (vadītājs doc. Ķimenis). Bet muzikalo kadru audzināšana Ļenina-Staļina ideju garā prasa arī rūdījumu praktiskā sabiedriskā darbā, blakus mācībām prasa arī praktisku politisku un kulturas darbu ar šiem kadriem.

Konservatorijai tagad ir izstrādāts politiskā masu darba plāns. Tajā paredzētas visdažādākās idejiski politiskā līmeņa celšanas formas visam kolektivam — profesurai, pedagogiem, studentiem, strādniekiem un kalpotājiem. Pulciņos un seminaros, lekcijās un pārrunās mūsu kolektivs studē marksisma-leninisma pamatus, «VK(b)P vēstures īso kursu». Vairāk nekā 30 pedagogi mācās marksisma universitatē.

Vēl pāragri šeit runāt par kaut kādiem nopietniem sasniegumiem. Tomēr redzam jaunus centienus kā studentu, tā pedagogu vidū. Grupa konservatorijas vecāko profesoru — Daugulis, Kārkliņš, Francmane, Asere, Brikners un citi sākuši rūpīgi mācīties «Īso kursu».

Viss konservatorijas kolektivs gatavojas teoretiskai konferencei par temu «Partejiskums mākslā». Šai konferencei sagatavoti referati par daudziem svarīgākajiem marksistiski leniniskās mākslas teorijas jautājumiem. Konferencē piedalīsies arī studenti. Šā pasākuma galvenais uzdevums aktivizēt mūsu kolektivu, parādīt ceļu marksistiski leniniskās teorijas studēšanai un iemācīt pielietot iegūtās zināšanas praktiskā darbā. Mūsu studenti šai ziņā vēl ļoti zemā līmenī.

Bažas rada līdzšinējais stāvoklis kompozicijas fakultatē, uz kuru partijas vēsturiskais lēmums visvairāk attiecināms. Šīs fakultates pedagogu un studentu radošo aktivitati nekādi nevar saukt par apmierinošu. Tiesa, docents V. Utkins, pēc tam, kad bija saņēmis pelnītus pārmetumus par formalismu, ir uzrakstījis vairākus labus darbus, kuros redzam atteikšanos no formalistiskā stila. Utkina «Svētku uvertīra» simfoniskajam orkestrim un jo sevišķi viņa jaunās dziesmas ar latviešu padomju dzejnieku tekstiem — tā jau ir dzīva, laikmetīga muzika, kas atsedz padomju tautai tuvus tēlus. Pilnvērtīgu mākslu redzam docenta J. Ivanova, diemžēl, nedaudzajos jaunajos darbos. Pazīmes par atteikšanos no formalisma redzam arī studenta A. Cīruļa jaunajos darbos. Tomēr visumā pārkārtošanās kompozicijas fakultatē virzās ar grūtībām, lēni. Tai jāpalīdz, jāaktivizē visi spēki. Nesen notikušajā studentu jaunāko darbu skatē redzējām glēvus, bezidejiskus vai «objektivistiskus» sacerējumus, kas skaidri rāda idejisko atpalicību. Studentu T. Tomsona un K. Adamsona masu un kora dziesmās bāls un nepietiekami dzīvs materials.

Starp atsevišķiem kompozicijas fakultates studentiem (kompozicijas katedras vadītājs doc. Skulte), vērojami arī launprātīgi mācību disciplinas pārkāpumi. Konservatorijas vadībai nāksies stingri vērsties pret tādiem studentiem kā Indulis Kalniņš, Šķipsna, Skudra.

Sākot ar pagājušo mācību gadu, mūzikas vēstures katedra noorganizēja vēsturiski teoretisko nodaļu. Ņemot vērā muzikas vēsturnieku un teoretiķu kadru trūkumu Padomju Latvijā, šīs nodaļas nodibināšana bija nepieciešama. Tagad šeit divos kursos mācās 15 cilvēki. No šīs jaunatnes jāizaudzina spējīgi latviešu padomju muzikas kulturas cēlēji-pedagogi, pētnieki, muzikas kritiķi un lektori, folkloristi un radio darbinieki. Jau tagad šie studenti iesaistīti praktiskā darbā, strādā par pedagogiem muzikas un vispārizglītojošās skolās, lasa lekcijas.

Muzikas vēstures katedra aktivizē arī konservatorijas zinātnisko darbu. Piemēram, izrediģēta muzikas elementarteorijas mācības grāmata Latvijas muzikas skolām, sagatavota latviešu muzikas vēstures programa, kas ir pamats lielam darbam par Latvijas muzikalās kulturas vēsturi. Šīs darbs veicams tuvākajā nākotnē. Kontaktā ar vēstures katedru noorganizēti vairāki lekciju kursi, piem. docenta Igora Kaļiņa kurss par klavieru spēles metodiku un citi. Bet katedrai priekšā vēl daudz līdz šim neveikta darba. Jāuzlabo muzikas vēstures pasniegšana, jārada jauni zinātniski darbi, jāpētī latviešu padomju muzika, jāpalīdz muzikalajām skolām periferijā.

Vienā rakstā nav iespējams apskatīt arī citu fakultašu darbu. Jāatzīmē prof. Jēkaba Mediņa vadītās lielās kora diriģentu fakultates aktivitate. Tās studenti veica ievērojamu darbu dziesmu svētku sagatavošanā. Rosīgi strādā arī pārējās, šoreiz neminētās fakultates un katedras. Bet viscaur nepieciešama audzināšanas un mācību darba pastiprināšana un padziļināšana.

Šinī mācību gadā konservatoriju beidz 6 pianisti un ērģelnieki, 6 vokālisti, 3 instrumentalisti, 7 koru diriģenti un 1 komponists. Šo jauno mūziķu gatavība būs mēraukla līdzšinējam konservatorijas mācību un audzināšanas darbam.

Mūsu konservatorijai uzticēti atbildīgi uzdevumi. Tai jāsagatavo spēcīgi mūziķu kadri, kas atbilst mūsu laikmeta, padomju tautas augstajām prasībām. Konservatorijai jākļūst par republikas muzikalās dzīves vadošu centru. Šai ziņā sasniegts vēl nedaudz, bet jau tagad redzam, ka sācies lūzums, kurš visos mūsu augstskolas darbiniekos rada pārliecību, ka cīņa par konservatorijas darba pārkārtošanu turpināsies līdz pilnīgai to mērķu sasniegšanai, kurus mums stādījusi partija un valdība.

Kāpēc tik vāji sadzirdama dziesma mūsu koros?

Šķiet, ka Padomju Latvijā nav tāda kulturas darbinieka, kas apšaubītu dziesmas, īpaši — kora dziesmas, izcilo lomu tautas garīgo spēku mobilizēšanā un aktivizēšanā, sabiedriskās rosības celšanā. Aizvadītajā vasarā notikušo dziesmu svētku spožie panākumi bija visspilgtākais un vispārliecinošākais dziesmas nozīmības apliecinājums.

Pašlaik nav nozīmes runāt par to, cik milzīgs ieguvums visai mūsu tautai bija šie svētki. Runāts un rakstīts ir pietiekami daudz. Ikviens padomju cilvēks saprata, ka dziesmu svētki, izvērsdamies par latviešu tautas kulturas lieliskāko skati, kāda jebkad bijusi, kļuva arī par varenu slavas dziesmu, skanīgu himnu padomju varai, vienīgajai varai, kas kā pavasara saule ir spējusi atmodināt līdz tam snaudošo tautas enerģiju, kas pārī visiem krastiem un robežām ir likusi brāzties tautas prieka un jūsmas straumēm. Julija svelmainajās dienās mēs atkal dziļi sirdīs sajutām, ka padomes ir mūsu pavasaris, mūsu saule un dzīvība. Sajutām to tik spēcīgi un līksmi, ka gribējās gavilēt.

Panākumu sajūsmināti, mēs visi solījāmies, ka šie svētki ir tikai sākums vēl krāšņākam tautas kulturas plaukumam Padomju Latvijā, ka darīsim visu, lai koru skaits nemitīgi augtu un lai šo koru dziesma skanētu arvien spēcīgāk, dziļāk, mākslinieciskāk.

Netrūka oficialu sanāksmju, kur atbildīgi kulturas un mākslas darbinieki lēma, ka pats galvenais šobrīd nostiprināt, paplašināt un padziļināt pirmo Padomju Latvijas dziesmu svētku panākumus, nelaut atslābt tām sajūsmas un spara spirgtajām vēsmām, kas latviešu kulturas druvu pāršalca dziesmu svētkos.

Tajās pašās apspriedēs, par kurām pašlaik runājam, pareizi tika norādīts pats galvenais, kas darāms, lai koru darbība ne tikai neslīdētu atpakaļ, bet plauktu un attīstītos. Šis pats galvenais — gādāt, lai dziedātājiem netrūktu repertuara, un gādāt, lai korim netrūktu organizētāju un vadītāju. Visa sabiedrība bija pārliecināta par sekmēm, jo bijām tuvu un pamatīgi iepazinuši vareno dziesmas prieku, sabiedrisko aktivitati un kvēlo padomju dzimtenes mīlestību, kas verd un kūsā mūsu tautā.

...Šodien jau novembra pēdējā svētdiena. Ir pagājuši vairāk nekā četri mēneši, tātad vairāk nekā trešdaļa gada kopš dziesmu svētkiem. Būtu dabiski, ja šodien mūsu laikrakstos parādītos ziņojumi, ka jau iestudēta daļa nākamo svētku programas, ka notiek koru kopmēģinājumi, plaši koncerti. Bet šādu ziņojumu nav.

Toties ik dienas saņemam trauksmainus signalus, ka ar koru darbu daudz kas nav kārtībā, ka daudzos pagastos, sevišķi Kurzemē un Latgalē, kori izirst vai arī draud izirt. Un daudzi no tiem koriem, kas formali turas itin cieši kopā, īstenībā nīkuļo, nevis raženi strādā. Mums nav vajadzības stāstīt Kulturas un izglītības iestāžu komitejai (kas atbildīga par šo stāvokli), kur un kā tas notiek. Viņiem pašiem tas labāk zināms. Runājam tāpēc, lai atgādinātu, ka sabiedrība uzmanīgi seko visam, kas saistīts ar tautas kulturas jautājumiem. Sabiedrība grib, lai koru skaits republikā aizvien augtu un dziesma skanētu arvien kuplāk un košāk. Un sabiedrība, visa tauta prasīs atbildību no tiem, kam šī lieta uzticēta. Lūk, to gribējās atgādināt.

Jau minējām, ka attiecīgajiem darbiniekiem vienmēr ir bijis skaidrs, kas darāms, lai veiksmīgi iesāktais darbs sekmētos arī uz priekšu. Jāgādā repertuars un jāgādā koru vadītāji un organizētāji. Bet vēl līdz šim nav nākamo svētku dziesmu krājuma. Neviens, protams, neprasa visas dziesmas. Nešaubāmies, ka svētkos dziedāsim arī tādas dziesmas, kas šobrīd vēl nav pat uzkomponētas. Bet pusei, kaut vai trešdaļai nākamajā gadā dziedamo dziesmu jau vajadzēja būt zināmai, iespiestai krājumā, un izsūtītai koriem. Otrs tikpat neatliekams uzdevums, kas jāveic Kulturas un izglītības iestāžu sistemai, tas ir uzdevums veltīt maksimālo enerģiju koru organizatoriskai nostiprināšanai, propagandas darbam koru dalībnieku un jaunatnes vidū, diriģentu instruēšanai. Un arī šī otrā pamatprasība nav izpildīta. Apriņķu kulturas un izglītības nodaļu vadītāji, kulturas un tautas namu darbinieki koru attīstības lietu atstājuši pašplūsmei. Nav brīnums, ka šādu kūtrumu un nolaidību izmanto pretinieks, kas mēģina iespiesties visur tur, kur padomju laudis ir pārāk pasīvi. Kā gan citādi izskaidrojama tāda nožēlojama un nepielaujama parādība, kas īpaši spilgti vērojama vairākos Kurzemes piekrastes pagastos, ka izirušo tautas namu koru vietā dibinās kori pie baznīcām. Skaidrs, ka viss tas mūsu lauku kulturas darbiniekiem un viņu vadītājiem republikas centrā godu nedara.

Nokavēts ir daudz, bet ne tik daudz, lai to nevarētu atgūt. Tikai jāstrādā savādāk, nekā strādāts pēdējos mēnešos. Padomju Latvijas kulturizglītības darbinieki ne reizi vien ir pierādījuši, ka prot labi strādāt. Gaidīsim, ka viņi to apliecinās arī šoreiz. **K. Kļava**

Tas, kā nebija agrāk

GĀDĪBA PAR CILVĒKU

V. GRIGORS

Augustā un septembrī dažus rūpnīcas «Vairogs» cechus vairākkārt apmeklēja tur nepazīstami cilvēki ar nelieliem techniskiem instrumentiem rokās. Viņi parādījās te pie martena krāsns, te pie stāvcepļa, te atkal pie kalēju cecha elektriskajiem veseriem. Viņus varēja redzēt arī veidņu cechā, kā arī nodaļā, kur noris izlieto detaļu pirmā apdare. Dažreiz nepazīstamo technisko instrumentu vietā viņi nesa sev līdzi parastos putekļu sūcējus. Strādnieki zinkārē nolūkojās, kā ar šā vienkāršā mājturības rīka palīdzību apmeklētāji uzsūca gaisu dažādās vietās un ar to piepildīja parastās futbola bumbu gumijas kameras. Lai arī ko darīja šie cilvēki, viņi vienmēr kaut ko atzīmēja savos bloknotos.

Šos pašus cilvēkus nedaudz agrāk varēja sastapt Trešajā tabakas fabrikā, pie vannām stikla rūpnīcā «Sarkandaugava», rūpnīcas «VEF» spuldžu cechā, pie pašlaik būvējamā Daugavas tilta darbiem. Šobrīd jūs variet viņus redzēt ādu rūpnīcas «Komunars» cechos, ķīmiskajā fabrikā «Spodrība» un citos Rīgas uzņēmumos. Bet ja kāds iedomātos noskaidrot, no kurienes šie cilvēki nāk un kurp viņi atgriežas ar savu novērojumu datiem, ziņkāre viņu aizvestu pie nelielas divstāvu koka ēkas, Sarkanarmijas ielā 33. Šeit atrodas viena no visjaunākajām republikas iestādēm, šais dienās tā varēja atzīmēt savas pastāvēšanas triju mēnešu «jubileju» ...

Tā nu mēs esam pie šā neuzkrītošā namiņa durvīm un lasām izkārtni:

Vissavienības darba aizsardzības instituts
Rīgas darba aizsardzības laboratorija

Viss te vēl izskatās gluži jauns — grīda, sienas, mēbeles, iekārta. Un ja te neostu pēc ķīmikalijām, tad vēl justu svaigas krāsas smaržu.

Uz kādas istabas durvīm uzraksti: «Rūpniecības ventilacijas nodaļa». Lielā istabā uz galdiem novietotas trīs mufeļu krāsniņas, kuru speciali ierīkotajās karsēšanas kamerās var sasniegt tūkstoš gradu temperaturu. Laborante ar īpašām metala knaiblītēm no vienas krāsns uzmanīgi izvelk nelielu porcelana tīģeli, kas rūpīga noslēgts ar vāciņu. Tīģelaša iekspusē dažs tikko saredzami graudiņi. Vispār tur viņu ir daudz vairāk, bet pārējos saskatīt var vienīgi mikroskopā. Tās ir rūpnīcu cechos izmēģinājumam ņemtā gaisa paliekas. Tepat kastēs glabājas dažādas ierīces, kuras laboratorijas darbinieki ņem līdzi, apmeklējot uzņēmumus.

Sekosim tīģelītim, kas izvilkts no mufeļu krāsns. To aiznes blakustelpā, uz kuras durvīm rakstīts: «Fizikas un ķīmijas nodaļa». Te atrodas garš, baltiem podiņiem noklāts galds ķīmiskiem mēģinājumiem, virs kura specialos plauktos virknējas garas stikla trauku rindas. Tanīs atrodas dažādu krāsu šķidrumi un pulveri. Otrā istabā — uz speciala stativa — novietoti visprecizākie analitiskie svari. Te tad arī nonāk mums jau pazīstamais tīģelītis. Tā saturs jau nosvērts, un pašlaik to analizes nolūkā novieto uz stikla platītes un pēc tam — zem mikroskopa. Bet tas vēl nav viss: tepat būs precizi noteikts arī graudiņu, kas nav nekas cits, kā rūpnīcu cechu gaisa putekļi, ķīmiskais sastāvs ...

Kādos nolūkos to dara, kādēļ veic šos sarežģītos pētījumus, izmeklējumus un aprēķinus? Tam visam viens mērķis, — gādība par cilvēku. Darba aizsardzības laboratorija, kas ir VACP Vissavienības darba aizsardzības instituta filiāle, ir radīta, lai sargātu darba ļaužu veselību un nekavējoties signalizētu par vismazākajiem ražošanas režīma pārkāpumiem. Jā, tāda ir padomju kārtība; pie mums cilvēkam ne vien tiesības uz darbu, ko garantē Staļina Konstitucija, bet arī tiesības uz to, lai viņa darbu aizsargātu no visa, kas kaitē veselībai.

Varētu arī īpaši neminēt, cik aktuali un lieli ir strādnieku darba aizsardzības uzdevumi mūsu jaunās republikas apstākļos. Skaidrs, ka uzņēmumu agrākie saimnieki vismazāk domāja par strādnieku veselību, viņus interesēja vienīgi peļņa. Ja strādnieks priekšlaicīgi izstājās no ierindas, ja viņa organismu sagrāva neciešamie darba apstākļi, — saimnieka rīcībā arvien bija tūkstoši bezdarbnieku. Visai spilgti par to nesen stāstīja slavenais stiklinieks Žanis Zuimačs «Literaturnaja gazeta» lappusēs. Bet mēs minēsim tikai vienu piemēru no darba aizsardzības laboratorijas īslaicīgās prakses.

Kopš seniem laikiem Rīgā, Brīvības ielā 92, atradās uzņēmums, kas nesen ieguvis Trešās tabakas fabrikas nosaukumu. Šaurās, neveselīgās fabriciņas telpas varētu būt labs paraugs tiem, kas studē darba apstākļus kapitalistiskajā iekārtā. Neraugoties uz visām pūlēm daudzmaz saskaņot šā uzņēmuma apstākļus ar prasībām, kādas darba vietai uzstāda padomju valsts, to realizēt līdz galam vēl nav izdevies. Laboratorijas paveiktie pētnieciskie darbi, rūpīgās analizes parādīja, ka darba apstākļi (kas, salīdzinot ar pagātni, daudzkārt uzlaboti) tomēr nav normāli. Un tad, izpildot attiecīgu organu rīkojumu, tika pieņemts radikals lēmums: slēgt fabriku, pārceļot papirosu ražošanu citās telpās.

Citos gadījumos, piemēram, tanī pašā «Vairogā» visus laboratorijas priekšlikumus, kas ietverti detalizētos, pamatotos atzinumos, rūpnīcas direkcija pieņēma izpildīšanai, bet daži no tiem būs jāievēro projektētājiem cechu rekonstrukcijas darbā. Pirmo apskati izdarīja uz darba aizsardzības inspekcijas pieprasījuma, bet tagad jau pati rūpnīcas direkcija līdz laboratoriju izdarīt analoģiskus pētījumus piecos citos cechos. Neraugoties uz visai īsu pastāvēšanas laiku, darba aizsardzības laboratorija kļūst par popularu iestādi Rīgā; arvien biežāk un biežāk nāk saimnieciskie darbinieki, arodbiedrību pārstāvji, darba aizsardzības inspektori uz Sarkanarmijas ielu 33 ar lūgumu pārbaudīt strādnieku darba apstākļus, noskaidrot, kas traucē normalu darbu, kaitē strādnieku veselībai un norādīt līdzekļus cīņai ar visiem trūkumiem.

Bieži laboratorija neaprobežojas vienīgi ar ventilatoru un citu veselības aizsardzības līdzekļu pārbaudi, bet iespiežas arī tieši ražošanas sferā. Tā, piemēram, «Vairoga» lējumu cecha apskates un pētniecības darbu secinājumos laboratorija ieteic pāriet uz lējumiem pastāvīgos veidņos. Pat nespecialistam nav grūti saprast, ka tāds priekšlikums sola arī ievērojamas ražošanas priekšrocības ...

Savā īsajā pastāvēšanas laikā laboratorija jau izdarījusi apskates un pētījumus septiņos uzņēmumos, katrā atsevišķā gadījumā iesniedzot detalizētus un pamatotus sava darba rezultatus, kas atgādina nelielus zinātniskus darbus. Un, tiešām, tas ir zinātniski pētnieciskais darbs, kura mērķis ir nemitīga darba apstākļu uzlabošana. Šai ziņā pie mums Latvijā laboratorijai ir liels darba lauks. Tās tagadējais nelielais kolektivs, kuru vada docents J. Švarcs un kura sastāvā ir pieci zinātniskie līdzstrādnieki un pieci laboranti, nevar tikt galā ar strauji augošo pieprasījumu. Iepriekš minējām, ka laboratorija ir Ļeningradas instituta filiāle. Jāatzīmē, ka arī šai ziņā palīdzība, ko Padomju Latvijai sniedz brālīgās republikas, ir visai ievērojama. Gandrīz visu laboratorijas iekārtu devusi Ļeningrada, visi laboratorijas zinātniskie līdzstrādnieki, iekāms viņi uzsākuši patstāvīgu darbu, guvuši praksi Ļeningradas darba aizsardzības institutā. Arī šeit, tāpat kā visur, mēs izmantojam milzīgo, vecākajās padomju republikās vairāk nekā trīsdesmit gados uzkrāto pieredzi. Šī pieredze jo vairāk vērtīga tāpēc, ka nekur, nevienā citā valstī nav iedomājama tāda tēviška, staliniska gādība par cilvēku, par viņa darbu un veselību, kādu realizē zemeslodes sestajā daļā, Padomju Savienībā.

Gatavošanās Vissavienības tēlotājas mākslas izstādei Maskavā

Latviešu padomju mākslinieku darbā paslaik galveno vietu ieņem gatavošanās Vissavienības tēlotājas mākslas izstādei Maskavā, kas notiks 1949. gadā.

Gatavojoties šai izstādei, mākslinieki G. Bobinskis glezno Padomju Savienības Varoņa O. Oškalna, J. Tilbergs — PSRS tautas mākslinieka Ed. Smilģa, M. Rozentāls — sava tēva J. Rozentāla portretus. Daudzi mākslinieki pievērsušies pēckara dzīves celtniecības temai. Viņu vidū redzam S. Dingeli («Sarkaņā metalurga lējuma cechs»), Ed. Kalniņu («Mangaļu kuģu būvētavā» un «Ražas novāksana»), A. Zviedri («Kuģa «Jānis Rainis» pielādēšana»), O. Skulmi («Lauku pasta nodaļa»), K. Miesnieku («Sienu — valstij»), K. Vidiņu («Dzelzceļa atjaunošana»), P. Ozoliņu («Padomju Latvijas dziesmu svētki»), V. Kalvānu («Meža darbi» un «Kulšana»).

Ainavas darina mākslinieki L. Svemps, N. Breikšs, Fr. Varslavāns, S. Ivanickis, A. Eglītis u. c.

Skulptors T. Zaļkalns veido skulpturu «Atbrīvotais cilvēks», K. Zemdegs — «J. Rainis» (piemineķļa modelis), A. Gailītis — Latvijas PSR Augstākās Padomes Priekšsēdētāja A. Kirchenšteina portretu, L. Dzeguze — skulpturu «Cūkkope», E. Matvejeva-Švalbe — «Fizkulturiete», A. Briedis — «Jaunais konstruktors» u. c.

Gravējumus kokā un zīmējumus gatavo mākslinieki P. Upītis (darbu serija «Cīņa par augstu ražu»), O. Ābelīte («Betonēšana Rīgas ostā»), M. Ozoliņš (tautas rakstnieka Andreja Upīša portrets), A. Apinis («Atjaunošanas darbi»).

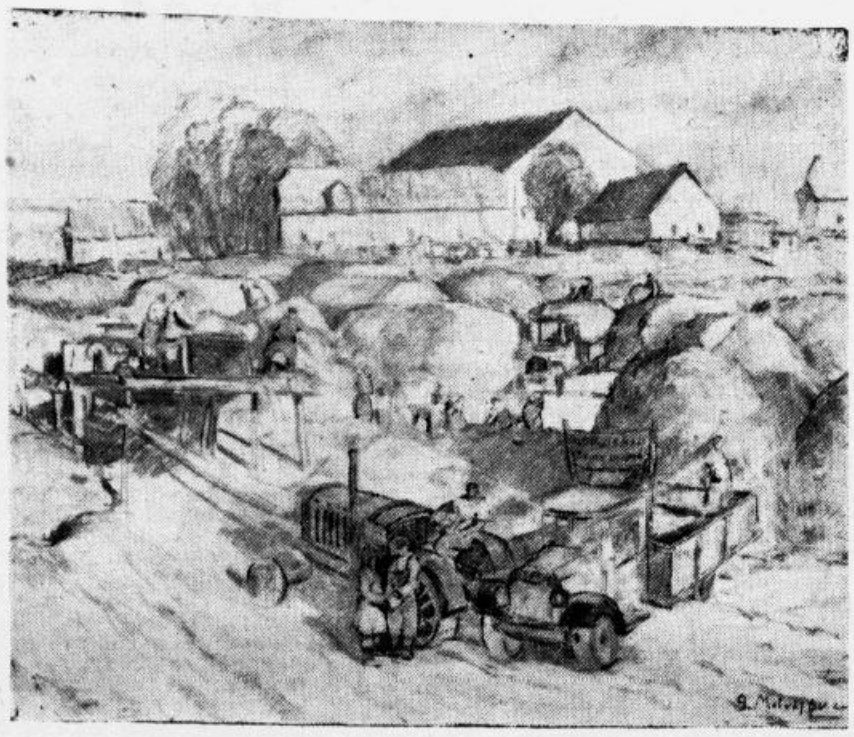

Kulšana kolchozā — G. Matvejeva ogles zīm.

Izpildot valsts pasūtījumus, Vissavienības tēlotājas mākslas izstādei Maskavā 1949. gadā pavisam gatavojas 100 latviešu padomju mākslinieku.

G. Š.

Tā strādā Laidzes pagasta bibliotēka

E. LAIPNIEKS

Laidzes pagasta bibliotekā patīkami pārsteidz kuplais bibliotekas apmeklētāju skaits. Te ir kolchoznieki, skolu jaunatne, kas aplūko stendos izvietoto sabiedriski politisko literaturu, iepazīstas ar tematisko albumu saturu, izvēlas lasīšanai jaunākās grāmatas. Vairāki pagasta aģitatori izraksta materialus pārrunām par kolektivo saimniecību priekšrocībām un par «Noliku par LPSR tautas tiesu vēlēšanām». Redzams, ka pagasta bibliotekas vadītāja b. Kivite pratusi radīt pagasta iedzīvotājos lielu interesi par padomju grāmatām. Bibliotekas aktivo lasītāju skaits sniedzas pāri četriem simtiem. Tas panākts tādēļ, ka bibliotekas vadītāja pastāvīgi pati bijusi draugos ar padomju grāmatu, nepārtraukti studējusi marksisma klasiķu darbus, apmeklējusi pagasta tautas nama politisko pulciņu, interesējusies par visiem politiskiem un saimnieciskiem jautājumiem. To viņa dara arī tagad, jo apzinās, ka bez zināšanām nevar labi propagandēt padomju literaturu.

Sevišķa vērība piegriezta bibliotekas grāmatu fonda regularai papildināšanai ar jaunākajiem izdevumiem. Patlaban bibliotekā vairāk nekā 2500 grāmatu, un to skaits katru mēnesi pieaug. Vadītāja ar aktivistu palīdzību bieži organizē lasītāju konferences, pārrunu vakarus un kopīgo lasīšanu. Gandrīz visi bibliotekas lasītāji piedalījās konferencēs par Fadejeva romanu «Jaunā gvarde» un Upīša «Sūnu ciema zēni». Bibliotekas rīkotie pārrunu vakari un bērnu rīti kļuvuši ļoti populari.

Bibliotekas aktivisti pienes grāmatas mājās tiem lasītājiem, kas paši nevar ierasties bibliotekā, vāc materialus periodikas izgriezumu albumiem, iekārto stendus un izstādes.

Diendienā bibliotekas vadītāja un aktivisti domā par sava pagasta kolchoznieku kulturalās dzīves veršanu plašumā. Kolchozu «Liesma», «Gaisma» un «Klāni» zemniekiem jau nodotas pārvietojamās bibliotekas ar prāvu grāmatu skaitu. Kolchozu sarkanajos stūrīšos — lasītavās pieejami jaunākie žurnali un laikraksti. Tālāko kolchozu zemniekiem nav jāmēro ceļa gabals līdz bibliotekai, bet jaunākās grāmatas lasīšanai viņi var saņemt savos kolchozos. Nesen kolchozā «Klāni» bibliteka noorganizēja kino izrādi un lekciju. Arī «Liesmā» nolasīta lekcija «Socialistiskās lauksaimniecības sistemas sasniegumi un perspektivas», notikušas pārrunas par jaunākajām padomju grāmatām. Pašlaik bibliteka gatavo lasītāju konferenci par B. Poļevoja grāmatu «Stāsts par īstu cilvēku».

Kolchozā «Klāni» bibliotekas vadību uzņēmusies kolchozniece Jākobsone, kura sadarbībā ar pagasta bibliteku organizē savā kolchozā lasītāju konferenci par Ostrovska romanu «Kā rūdījās tērauds». Līdzdalību šajā konferencē pieteikuši arī kolchoza «Liesma» zemnieki. Padomju grāmata šeit kļuvusi par nozīmīgu līdzgaitnieku darba zemnieku un jaunatnes dzīvē.

Visos Laidzes pagasta kolchozos raksta kolchozu vēsturi.

AR TAUTU PAR TAUTU

ALEKSANDRS ČAKS

No mūsu greznās jūras pilsētas Liepājas bija labu laiku Rīgā ieradušies plaša un interesanta padomju gleznieciības un grafikas izstāde, ko varējām skatīt Baltijas kara apgabala virsnieku namā. Izstāde tagad pārcelta uz Valsts latviešu un krievu mākslas muzeju.

Šajā izstādē piedalās 45 gleznotāji un 39 grafiķi, no kuriem daudzi Staļina premijas laureati, tautas un nopelniem bagāti mākslinieki. Viņu prasme, māka un varēšana liela, dažbrīd pat apžilbinoša, īpaši tas sakāms par grafiķiem.

Mūsu Rīgu līdz šim apciemojušas vairākas padomju gleznieciības un grafikas izstādes, un vienmēr tās bijušas kā spirdzinoša ūdens šalts iztvīkušai sejai, kā gaiša saulaina diena, kas stiprina un mundrina tālākajai dzīvei un darbam, kas paliek ilgi ilgi atmiņā, kveldinādama spēku, rosmi, pavērdama lūpās smaidu un cietmi sirdī cīņas un kaujas brīžiem.

Blakus gandarījuma un lepnuma jūtām šis padomju gleznieciības un grafikas izstādes modina katrā skatītājā arī skumjas un sūrstošas alkas, kāpēc tādu pašu vai līdzīgu mākslas veidzi skatītājs nevar iegūt, apmeklējot mūsu republikas mākslinieku līdzšinējās izstādes.

Nule Apgabala virsnieku namā redzētā māksla ir tāpēc tik rosinoša un tveroša, ka tā ļet kopsolī ar mūsu padomju dzīvi, ka tā ir šīs dzīves neatņemamā sastāvdaļa, kas savos audeklos ir iemūžinājusi to labāko, varenāko un skaistāko, kas mūsu padomju dzīvē ir — cilvēka darbu, cilvēka uzvaras par dabu, pašu cilvēku un viņa cīņu par savu dzīvi un komunismu gan ikdienas pūlēs, gan smagajās asiņainajās Tēvijas kara kaujās.

Skatoties padomju meistaru lieliskajā mākslā, viņu spilgtajos darbos, mēs ne tikai priecājamies un esam lepni uz viņu panākumiem, bet mūs pilda šūpojoša gandarījuma jūta arī par pašu padomju dzīvi, padomju īstenību, ko šie meistari savā mākā rāda.

Visai patstāvīgi un atšķirīgi savā izteiksmē izstādē redzētie padomju mākslinieki, taču visus viņus vienu kopīgā dzīves izpratne, kopīgais īstenības skatījums — marksistiski leniniskais pasaules uzskats. Tas viņiem dod iespēju un prasmi stingri sevi ievirzīt vienīgi pareizajā socialistiskā realisma gultnē. Tas nosaka redzēto meistaru gleznu un grafiku dzīvīgo patiesīgumu, viņu meistarību un nerimstošo augšupeju. — Saplūdis vienībā ar pašu dzīvi, mākslinieks pareizi skata un tver to, nekad, ne mūžam neapstādamies savā gaitā, tāpat kā mūsu socialistiskā dzīve savā risā un pārveidībā uz — komunismu.

Ietverdama sevi krievu klasiskās realistiskās mākslas labākās un pārbaudītākās tradicijas, padomju māksla kļūst par tās padzilinātāju un turpinātāju, līdz ar to sasniegdama ievērojamu meistarību un dzīves patiesīgumu, kas dziļi saviļņo un audzina katru skolotāju. To mēs skaidri redzam tādu mākslinieku izstādītajos darbos kā V. Bakšejevs, F. Bogorodskis, A. Bubnovs, V. Jefanovs, P. Kotovs, I. Pimenovs, A. Pachomovs, N. Romadins, G. Vereiskis, D. Šmarinovs, S. Gerasimovs, Kukriniksi.

Kā agrākajās, tā arī šajā izstādē mēs skatām, ar kādu mīlestību, sīltu izjūtu un visu savu radošo spēku sakopojumu mākslinieki savos audeklos un grafiski smalkajās līnijās attēlo biedru Staļinu gan darbā, gan Tēvijas kara laikā kauju pozicijās.

Spēcīgs, it kā kauju dūmu un barguma piesātināts K. Finogenova darbs, kurā viņš parāda biedru Staļinu cīņu frontēs 1941. gada ziemā. Īpatnējs I. Radomana: «J. V. Staļins uz kreisera 1947. gadā», Neaizmirstams savā vienkāršībā un spīdošajā apdarē Staļina premijas laureata A. Bubnova J. V. Staļina portrets. A. Bubnovs pratis mākslinieciski pilnvērtīgi, neuzkrītoši izcelt biedra Staļina lielo personību, viņa labsirdību, gudrību, viņa kvēlo, nerimstošo dabu.

Plašs, ieviļņojošs V. Pragera darbs: «Ļeņina ierašanās Petrogradā 1917. gadā». No katra Ļeņina vaibsta, kermeņa vispārējās dinamikas mēs jūtam to spēku un pārliecību, kas dedzināja, cēla kājās kaujai un uzvarām arī tos kareivjus, strādniekus, visus darba ļaudis, kurus mēs redzam, sajūsmā sagaidot Ļeņinu un uzklausot viņa aicinājumus.

Padomju tautas varonīgā cīņa, izturība un apzinīgums Lielā Tēvijas kara laikā redzami vairākos darbos. Visi šie darbi veidoti spēcīgā kaislā naidā pret neģēlīgo iebrucēju, neizsīkstošā mīlā uz savu tautu, lepnumā par viņas varondarbiem. Īpaši spilgti Staļina premijas laureata F. Bogorodska plašais darinājums: «Fašistu karogi notriekti.» Tas mums vienmēr neapklusināmi atgādinās to milzīgo nopelnu visas progresivās cilvēces labā, ko veikusi Padomju Armija un aizmugure, satriecot pīšļos ienīstos fašistu karapūļus. Kas būtu, ja šie zemē notriektie kāšu krusta karogi plīvotu gaisā? Nāve un iznīcība.

Ko pārdzīvojusi un izcietusi padomju tauta Tēvijas kara baigajās dienās un gados, skaidri apliecina tādi darbi kā S. Grigorjeva «Naida radīšana» un J. Ņeprinceva: «Sveicināta, Ļeņingrada». Vienkāršī raksturīgi, ar sirdi, īstu patriota sirdi rakstīti.

Vesela virkne darbu stāsta izstādē par padomju cilvēku dzīvi un darbu pēc kara, miera apstākļos, kad daudzās vietās viss bija jāceļ no jauna. Minēsim tikai N. Romadina jauko saulaino «Gans kolchozā», I. Haimova «Pie smēdes». Tie ir darbi par mūsu ikdienu, sīko, bet vajadzīgo darbu. Mākslinieki pratuši visu to tā parādīt tik spilgti un pārliecinoši, ka skatītājs, šos it kā sīkumus vērodams, pamazām saskata visu dzīves kopsakaru, visas dzīves augšupeju, kur šie it kā sīkumi, ikdienas pūles saplūst kopumā ar visu mūsu lielo pacēlumu un iešanu uz komunismu.

No gleznām, kas attēlo pagātni, iedzeļas prātā S. Viktorova «Suvorovs Končanskā». Te mēs vērojam Suvorovu kā cilvēku, kas līdz galam nešaubīgi tic savam uzdevumam, kas ir nesaticināms savā iekšienē, savā apziņā un tālredzībā.

Kā vienmēr mirdzoša un apbrīnojama savā meistarībā grafika. Smalkus un dzīvus portretus sniedzis Staļina premijas laureats A. Jar-Kravčenko, attēlodams četrus rakstniekus, komponistus savās līnijās ietvēris I. Rostovcevs. Lieliski Staļina premijas laureata G. Vereiska portreti.

Zīmīgas Kukriniksu ilustracijas Antona Čechova stāstam «Dāma ar suņiti». P. Maļkova ogles zīmējumi atklāj padomju cilvēka apbrīnojamo iekšējo spēku.

Vareni un himniski P. Baranova triptichs «Staļingrada» un V. Bogatkina triptichi: «Berlines kapitulacija» un «Neuzvaramā Maskava».

Padomju gleznieciības un grafikas izstāde nepārprotami rāda, ka, tikai ejot kopā ar darba tautu un tās dzīvi, mākslinieks var radīt pilnvērtīgus darbus, tādus, kas atrod atbalsi un savu vērtību mūsu straujajā dzīvē — uz komunismu.

Grāmatu apskats

Ista padomju cilvēka tēls

A. Jakovļevs. Stāsti no dzīves. Tulkojis A. Šmidre. Latvijas valsts izdevniecība Rīgā, 1947.

Mūsu grāmatu ražā diezgan augstu procentu ieņem autobiografiskie tēlojumi. Tā nav nekāda nejaušība — mūsu zemē, vēsturē pirmreizīgos sabiedriskajos apstākļos, izauguši cilvēki, kas savas personības lielumā, sasniegumu vērtībā, pieredzes pārpilnībā tālu pārspējuši kapitalistisko valstu ļaudis. Dziļa audzinātāja nozīme ir viņu dzīves un darba gaitu vienkāršam, patiesīgam atstāstam, kam nav nekā kopīga ar buržuaziskajās zemēs izdoto grāmatu plauktos rodamiem līdzīgiem sacerējumiem, kuri uzrakstīti pašreklamas nolūkos.

Cik atturīgas, nepretenciozas rindas lasām Socialistiskā Darba Varoņa, inženiera — aviacijas dienesta generalleitnanta Aleksandra Jakovļeva autobiografijā, viņa «Stāstos no dzīves»! Bet šai ārējai pieticībai cauri jūtama diža, garīgi pilnvērtīga personība, varens cilvēks, kas no pašas zemākās pakāpes savā arodā pāri daudzām grūtībām un kavēkļiem sasniedzis virsotnes — darba meistarību. Mēs lasām, kā no jauna zēna, aviacijas entuziasta, soli pa solim izvēršas liela stila konstruktors, «kura vārds un pat tikai tā pirmie burti — JAK — neviļus liek nodrebēt pat pārdrošākajiem fašistu lidotājiem» (grāmatas priekšvārds). Mēs redzam, kā izaug īsts padomju cilvēks šā vārda vistiešākajā nozīmē, cilvēks, kas ik mirkli gatavs visu sevi ziedot savai Dzimtenei, savai tautai.

Bet ne tikai ar to vien ievērojama Jakovļeva grāmata. Autors, nebūdams profesionals rakstnieks, bet savā ikdienā ass un rūpīgs visa pieredzētā novērotājs, pratis lakoniskiem, spilgtiem vilcieniem norakstīt biedra Staļina tēlu, atklāt lasītājam viņa personību.

Dažos teikumos Jakovļevs spēj sniegt priekšstatu par biedra Staļina darbistabas vienkāršo, lietisko izveidojumu. Pāris atmiņu ainu uzskatāmi parāda biedra Staļina vērību un gādību par cilvēku, tā darba apstākļu nodrošināšanu, apbalvošanu pēc nopelniem. Tiekoties ar biedru Staļinu gan oficialajās sanāksmēs, gan darba sēdēs, gan vakariņās pēc apspriedēm, Jakovļevs uztvēris jo raksturīgus diženā proletariata vadoņa izteicienus, norādījumus, kas raksturo biedra Staļina skaidro, cilvēcisko, nosvērto pieeju ikvienam jautājumam.

«Atbildiet tā, kā jūs paši domājat,» — saka biedrs Staļins. «Neměģiniet pateikt to, kas var man patikt. Sarunās ar mani tas nav vajadzīgs.» Un turpat tālāk, raksturojot kādu cilvēku, kas atlaists no amata: «Kas viņā bija slikts? Lai atbildētu uz kādu jautājumu, viņš tieši pēc acīm centās uzminēt, kas jāatbild, lai varētu iztapt. Tāds cilvēks, pašam negribot, var lietai atnest lielu ļaunumu.»

Tāpat biedra Staļina zināšanas un izteikumi par literaturu, vēsturi, pamācības praktiskajās problemās Jakovļeva atstāstā parādās mūsu priekšā tik dzīvi un pārliecinoši, ka, grāmatu aizverot, mēs esam iepazinušies ne tikai ar krietnā padomju cilvēka — konstruktora Jakovļeva neatlaidīgas gribas virzīto mērķtiecīgā darba gaitu, bet pienākuši soli tuvāk arī mūsu laikmeta viscildenākajam cilvēkam, visu padomju ļaužu paraugam.

Dziesma par padomju dzīvi

O. Matjušina. Dziesma par dzīvi. Autobiografisks stāsts. Tulkojusi Erna Grīnberga. Latvijas valsts izdevniecība Rīgā, 1948.

Sirmā padomju māksliniece Olga Matjušina savai atmiņu grāmatai devusi skaistu nosaukumu: «Dziesma par dzīvi». Šī grāmata tiešām tāda ir — tā ir dziesma par mūsu, par p a d o m j u dzīvi, vienīgo, kas cilvēkam dod brīvas iespējas augt un veidoties par Cilvēku, kā to prasīja Maksims Gorkijs, kura vārds ne jau nejauši sastopams Matjušinas stāsta vairākās lappusēs.

Gaiši, pavasarīgi sākas stāsts: «Miers! Karš ar baltsomiem beidzies. Robeža no Beloostrovas pavirzījusies aiz Viborgas. Uzvarētāji atgriežas Ļeņingradā.» Māksliniece stāsta par to prieka vilni, kas šais dienās ielišt viņas sirdī, kurā vēl nav gaisušas sāpes par nesen zaudēto mūža draugu — arī ievērojamu padomju mākslas darbinieku, Gorkija un Majakovska draugu. Prieks valda visā pilsētā — atcelti ierobežojumi, vakarā nav vairs jāaptumšo logi. Bet pilnīga miera trūkst. Dzīvē arvien biežāk un trauksmīgāk ielaužas karš Rietumos. Hitlerieši — «patmīlīgie ārieši» iebrūk Norveģijā — ziemeļu varoņu zemē. Mākslinieces acu priekšā pavīd jūra, šeras, fjordi, nāk prātā Griga muzika, Pers Gints, Namdaris Solness... Un tad — Francija, vācieši Parizē. Viņa atceras «Žanu Kristofu». Visas šīs vēstis dzirdot, nākotnes priekšstatos pavīd kaut kas baisms.

Diena pirms Jāņu vakara 1941. gadā. Olga Konstantinovna pošas izbraukumam uz vasarnīcu. Bet radio reproduktors nes drausmu ziņu: uzbrukums mūsu valstij — karš ar Vāciju!

Dzīve pārmainās. Bet joprojām tā ir padomju dzīve, pat vēl vairāk nekā jebkad agrāk. Vēl neredzētā spēkā saslejas Ļeņingrada, pilsēta - varone. Kā milži izaug tās ļaudis, uz kuru pleciem gulstas vissmagākie pārbaudījumi. Olga Konstantinovna ir viņu vidū — viņa atsakās evakuēties, atsakās pat tad, kad pēc smagas kontuzijas bombardēšanas laikā pamazām sāk zaudēt redzi. Viņa paliek uz vietas un nolemj izturēt līdz galam. Jo zīmīgi skan vārdi: «Nāves nebaidījos. Bet nomirt tagad, nesagaidot uzvaru! Pavairot ar sevi fašisma upurus? To es negribēju! Nolēmu: cīnīties par dzīvību, mobilizēt visu gribu, visu gara spēku.»

Olga Matjušina veic katru uzdevumu, ko vien tai atļauj diendienā vājinātā redze. Bet par viņas galveno darbu kļūst šās grāmatas uzrakstīšana, grāmatas, kas dzīvi un patiesi notēlotu leningradiešu varoņgaitas blokades laikā.

Matjušina stāsta par briesmīgajām bombardēšanām, salu, badu. Lūk, viņas Oktobra svētku pusdiena: «Zīļu vīrā izvārīju divus kartupeļus. Divus mēnešus tos glabāju, slēpu pati no sevis.» Visapkārt cilvēki mirst badā, kļūst ārprātīgi... Bet tautas spēks nav salaužams. Ik uz soļa redzami bezgalīgas varonības, drosmes piemēri. «Cik brīnišķīga mūsu jaunatne!» — izsaucas autore. «Vai tādu var uzvarēt?!» Un, dzirdot Maskavas radio pārraides, sirdī kļūst pavisam viegli un priecīgi: «Cik labi, ka pasaulē ir Staļins!»

Olgas Matjušinas grāmatai īpatnēju pievilcību piešķir stāstījumā iekļautās pagātnes atmiņu ainas, viņai agrāk pazīstamo ievērojamo personību — Vladimira Iļjiča Ļeņina, Marijas Iļjiņičnas Uljanovas, Krupskajas, Vorovska, Gorkija, Majakovska tēlu raksturīgi skicējumi. «Cik viegli sirdī, kad atmiņā kā dzīvi atdzimst mūsu diženo cilvēku veidoli!»

Stāsts, kas noslēdzas ar blokades pārraušanu, ir ne tikai dziesma par padomju dzīvi, tā ir himna šai dzīvei.

Atzīmējot grāmatas tulkojuma vispār labskanīgo un pareizo valodu, taču jāpiemin kāda kļūda, kas vienā un tai pašā lappusē (162.) atkārtojas divas reizes. Runā par Majakovska nāves t r ī s d e s m i t o gadadienu, kas pieminēta Tēvijas kara laikā, bet, cik zināms, vēl šodien no dzejnieka nāves nav pagājis vairāk par astoņpadsmit gadiem. Kas vainīgs pie šā misekļa — tulkotāja, redaktore, korektore vai visas trīs kopā?

Savas pilsētas un skolas patrioti

Jurijs Sotņiks. Mūsu darbi. Stāsts. Tulkojusi H. Strazdiņa. Ilustrējis J. Jansons. Latvijas valsts izdevniecība Rīgā, 1948.

Padomju jaunatnes literaturā pēdējos gados sevišķi uzplaucis piedzīvojumu žanrs, ko visspožāk pārstāv ar Staļina premiju apbalvotais V. Kaverina romans «Divi kapteiņi». Atšķirībā no buržuaziskās literaturas, kur šā žanra darbu vairumā valda, tā sakot, dēkas pašu dēku dēļ, padomju rakstniecībā attēlotās bērnu un jauniešu tieksmes pēc neparastiem piedzīvojumiem, īpatnējām spraigām dzīves norisēm vienmēr savu piepildi gūst sabiedrībai lietderīgos pasākumos. Tā tas ir arī Sotņika stāstā «Mūsu darbi», ko nupat latviešu tulkojumā laidusi klajā mūsu Valsts izdevniecība.

Sotņika stāsta varoņi — kādas kara darbībā cietušas pilsētas septiņklasīgās skolas audzēkņi, kaut arī gados jauni, taču ir pārliecināti savas Padomju Dzimtenes, savas pilsētas un — arī savas skolas patrioti. Kad pēc vāciešu atsišanas pilsētā atjaunojas normala dzīve, viņiem paziņo, ka pagaidām būs jāmācās citas mācību iestādes telpās, jo viņu skola nodegusi — atlikušas vienīgi apkvēpušas sienas. Dziļas vilšanās sajūta pārņem zēnus un meitenes, kas ārkārtīgi iemīļojuši savu skolu un cerējuši būt par talciniekiem tās atjaunošanā. Izrādās, ka vispirms pilsētā atjaunojami citi, mazāk cietuši objekti.

Bet Oska, Gaļina, Jakovs, Timoška un citi — vesels pulks bērnu, kurā autors katram pratis piešķirt savdabīgas raksturiezīmes, visi viņi nolemj nesamierināties ar šo stāvokli. «Mums pašiem vajag atjaunot skolu. Tas ir viss!» — rezoluti paziņo mazais prātvēders Oska, saaicinājis biedrus noslēpumainā nakts apspriedē pie nodegušās skolas. Un tik tiešām — viņi keras pie darba.

«Tu būsi mūsu chronists, līdzīgi senlaiku mūkiem,» — barvedis Oska saka savam draugam Nikolajam. Stāsts «Mūsu draugi» tad nu ir šī «chronika», kas savā notikumu spriegumā, veselīga humora dzirkstīgumā var sacensties ar labākajiem jaunatnes dēku romaniem. Brīžam kā lasītājiem, tā, liekas, arī pašiem dalībniekiem pagrūti pateikt, kas stiprāks: dēku kāre vai patiesi neatlaidīga vēlēšanās atjaunot skolu? — Bet abas šīs tieksmes balsta, stiprina viena otru, un rezultatā jauno pionieru drosmības piemēri aizrauj arī pieaugušos, apliecina tiem realo iespējamību visdrīzākajā laikā savest pilnīgā kārtībā smagi cietušo ēku.

Un beigās pāri visām neikdienišķu piedzīvojumu alkām ceļas skaidrs, gaišs padomju patriotisms. Lasītāji, dodoties cauri šās grāmatas lappusēm, iemīļojuši brašo, sirsnīgo, asprātīgo jaunatni un paliek drošā pārliecībā, ka tālākajās gaitās tā godam attaisnos tās cerības, ko uz viņu liek visa padomju zeme.

V. Vītolds

PADOMJU DZIMTENĒ

PIRMS 20 GADIEM UN ŠODIEN

1927. gadā grupa Odesas apgabala nabadzīgo zemnieku noslēdza ar tuvējās padomju saimniecības traktoru kolonu līgumu, pēc kura šai traktoru kolonai bija jāapstrādā un jāapsēj zemnieku lauki. Šo līgumu slēdzot, ne paši zemnieki, ne arī padomju saimniecības darbinieki nevarēja vēl iedomāties, cik grandiozs pasākums dzimis šai dienā. Boļševiku partija šeit saskatīja veidu, kā visātrāk panākt mūsu lauksaimniecības mechanizaciju, un pirms 20 gadiem šeit nodibināja Ševčenko vārdā nosaukto mašīnu traktoru staciju, pirmo pasaulē. Bet šodien burtu MTS savienojumu pazīst katrs bērns mūsu zemē, pazīst arī jauno demokratiju valstis, kas arī sākušas pielietot šo lauksaimniecības darbu organizēšanas veidu.

«Pēc tam, kad redzējām traktoru darbu, mēs negribam vairs turpināt nabadzīgo sīkzemniecību, bet nolēmām organizēt sabiedrisko traktoru saimniecību, kur nebūs atsevišķu zemnieku sējumu laukumiņu», — rakstīja toreiz biedram Staļinam šā rajona zemnieki.

Biedrs Staļins šai šķietami sīkajā faktā saskatīja mūsu lauksaimniecības pārveidošanās sākumu uz kolektivas saimniecības pamatiem. No XV kongresa tribines biedrs Staļins toreiz teica:

«Ja mums būtu vairāk šādu piemēru, biedri, tad šo lietu varētu pavirzīt tālu uz priekšu.»

Un drīz šādu piemēru radās daudz vairāk. Mašīnu un traktoru stacijas, kas koncentrē lielu daudzumu lauksaimniecības mašīnu, dod iespēju pilnīgāk izmantot techniku nekā tad, ja katram kolchozam būtu savas mašīnas. Nav taču nejaušība, ka 1946. gadā, kaut gan mūsu zemē toreiz bija mazāk traktoru nekā Amerikas Savienotajās Valstīs, ar traktoriem veica ievērojami lielāku lauksaimniecības darba daļu nekā jebkur citur pasaulē. Tas viegli saprotams, ja atminamies, ka «svētā privatīpašuma» zemē mašīna, pabeigusi sava saimnieka zemes apstrādāšanu, bez darba stāv šķūnī; pie mums, turpretim, spraiga lauksaimniecības darba laikā traktori un kombaini strādā dienu un nakti. Šogad sāka pat praktizēt kombainu pārvietošanu no Ukrainas, kad ražas novāksana tur bija pabeigta, uz Sibiriju.

Ševčenko vārdā nosauktās MTS piemērs labi parāda, cik milzīgu ceļu nostaigājusi mūsu lauksaimniecība un cik strauji pieaugtās mechanizacija. Nodibinoties MTS, šeit bija tikai 10 «fordsonu» — to pašu mazo traktoru, ko buržuāziskās Latvijas laikā uzskatīja par augstāko mechanizacijas pakāpi, kas piemērota Latvijas «īpatnējiem» apstākļiem.

Jau 1929. gadā, attīstoties mūsu pašu traktoru rūpniecībai, šīs MTS mašīnu parks sāka strauji papildināties. Šeit izvērtās lieli celtniecības darbi. Iekārtoja remontu darbnīcas, dzīvojamās ēkas, garažas. Jau 1931. gadā šai MTS bija 415 pašu zemē ražotu traktoru, 120 kombainu, vairāki desmiti smago automašīnu un daudz piekabināmo mašīnu. Šai MTS vienmēr bija gods pirmajai mūsu valstī izmēģināt jaunizlaisto mašīnu tipus.

Bet padomju cilvēks, svinot kādu ievērojamu atceri, vienmēr raugās uz priekšu. Tāpēc zīmīgi, ka tieši Ševčenko vārdā nosauktās MTS jubilejas dienās visu zemi pārsteidza Kuibiševas apgabala MTS darbinieku aicinājums visiem mūsu zemes lauksaimniecības mechanizacijas darbiniekiem teicami sagatavoties jaunajai lauksaimniecības darbu sezonai un ar priekšzīmīgu darbu kvalitati nākamajā gadā nodrošināt augstu ražu.

KUSTĪBA, KAS APTVER MILJONUS

Pēckara gados stachanoviešu kustība guva jaunu, plašāku vērienu. Skaidri iezīmējās tendence ar ražīgākām darba metodēm aptvert vairs ne tikai vienīniekus — kā tas bija stachanoviešu kustībai dzimstot — bet veseliem kolektiviem iet uz augstāk attīstītām darba metodēm. Visa padomju zeme pazīst Vasilija Matrosova vārdu, kas ierosināja katrā nodaļā, katrā uzņēmumā izstrādāt stachanovisko darba paņēmienu ieviešanas plānu. Pēc Nikolaja Rosijska ierosinājuma sāka organizēties veseli ražošanas iecirkņi, kas strādā pēc stachanoviešu metodēm. Technologu Aleksandru Ivanovu, Doņecas ogļraci Tjurenkovu un daudzus citus mūsu zeme pazīst, kā cilvēkus, kas vairs neapmierinās ar to, ka uzņēmumā ir atsevišķi stachanovieši, bet kas dara visu, lai katrs strādnieks celtu savu darba ražību līdz stachanoviešu līmenim.

Tagad šo slaveno vārdu saimei nācis klāt inženiera Kovaļova vārds, kas strādā Maskavas apgabala tekstilrūpnīcā «Proletariata uzvara» par galveno inženieri. Šai rūpnīcā pēc kara strādāja ap 40 proc. jauno strādnieku, kam nebija pietiekošas kvalifikacijas. Kovaļovs izstrādāja sistemu, kā panākt, lai šie strādnieki celtu sava darba ražību ne tikai līdz vidējo strādnieku līmenim, bet lai tie apgūtu arī labāko strādnieku — stachanoviešu — darba paņēmienus.

Vispirms Kovaļovs uzņēmās uzdevumu atrast, kādi stachanoviešu darba paņēmieni dod vislielāko efektu. Ar chronometražas palīdzību rūpnīcā pētīja labāko strādnieku darbu, sadalot to atsevišķās operacijās.

Pēc tam darba paņēmienus apspriež speciālā sanāksmē, kurā piedalās labākie strādnieki. Salīdzinot dažādas darba metodes, atlasa un apstiprina tikai labākās.

Bet ar to ir paveikta tikai darba viena daļa. Paliek galvenais — panākt, lai šo paņēmienu apgūtu visi strādnieki. Šim nolūkam darba paņēmiena aprakstu iespiež uz specialām lapiņām, ilustrē plakatos. Katras profesijas strādniekus pulcina nelielās grupās, kuras instruē kāds no vislabāk sagatavotajiem darbiniekiem. Mācības turpinās tik ilgi, kamēr katrs strādnieks apguvis jauno paņēmienu.

Šāds rūpīgs darbs jau pirmajā gadā deva fabrikai lielus panākumus — darba ražība strauji cēlās. Iepriekšējā gadā rūpnīca strādāja ar zaudējumiem, bet šogad, tikai deviņu mēnešu laikā, tā devusi gandrīz 2,5 miljoni rubļu peļņas.

Kovaļova metodi sāk arvien plašāk pielietot arī citās tekstilrūpnīcās un arī citās rūpniecības nozarēs. Jo tieši tas ir stachanoviešu kustības spēks — tā aptver darba ļaužu miljonus un ļauj veikt to, kas kapitalistiskajā pasaulē liekas neatrisināms. Un tiešām, kur Amerikas Savienotajās Valstīs vai Anglijā jūs atradīsit cilvēku, kas būtu ar mieru rūpēties par savu biedru darba ražības celšanu? Tas ir iespējams tikai mūsu zemē — zemē, kur katrs apzinās, ka viņa darba augļi nāk par labu visai tautai.

TĀLO AUSTRUMU BAKU

Kādreiz «Sachalinas» vārds vienmēr asociējās ar drausmo katorgas vietu, ko tik spilgti aprakstījis Čechovs. Tagad ar šo pašu vārdu saistās priekšstats par vienu no bagātākajiem naftas rajoniem Padomju Savienībā.

Kaut gan Sachalinas naftas atradnes bija pazīstamas jau kopš 1880. gada, pirmo urbumu šeit izdarīja tikai pirms 20 gadiem.

Nesen avīzes publicēja pārskatu par to, kas šeit sasniegts. Sachalinas naftas rajons pārvērties līdz nepazīšanai. Naftas ieguves centrs — Ocha kļuvusi par modernu un kulturalu pilsētu.

1928. gadā pilsētā nebija nevienas automašīnas. Lielas grūtības iedzīvotājiem sagādāja svaigo dārzāju trūkums. Šeit bija tikai viena vieniga slimnīca ar 50 gultām.

Tagad visu to atceras tikai vecie pilsētas iedzīvotāji. Pa asfaltētām ielām drāžas vislabākās padomju mašīnas un autobusi. Paši darba ļaudis, pielietojot modernās padomju agrotechnikas paņēmienus, audzē savos dārzos kartupeļus un citus dārzāju. Priekšzīmīgi organizēta kulturalā dzīve un medicīniskā palīdzība iedzīvotājiem.

Ar katru dienu aug šī rajona loma PSRS kopējā naftas bilancē. Tur, kur vēl samērā nesen bija taiga, tagad strādā urbji, laužot sev ceļu uz dabas bagātībām, kas apslēptas zemes dziļēs.

Radošs panākums

I. Turgeņeva „Priekšvakarā" LPSR Valsts Jaunatnes teatrī

N. NIKOLAJEVS-BERGINS

I. Turgeņeva «Priekšvakarā» inscenējums (romanu dramatizējis A. Arbuzovs) uzskatāms par Latvijas PSR Valsts Jaunatnes teatra krievu trupas ievērojamu radošu panākumu. Šī izrāde turpina tos teatra stila meklējumus klasiskā repertuara atveidošanā, kas pirms diviem gadiem sākās ar Gorkija «Sīkpilsoņu» iestudējumu. «Priekšvakarā» ir liels, monumentals uzvedums, kura sekmes kaldinājusi dziļa savilnotība, radošā pārdzīvojuma patiesīgums, profesionālā gatavība un pats galvenais — teatra kolektiva cieniba pret Turgeņeva daiļo valodu un Turgeņeva tēliem. Izrādē daudz svaiguma, spilgtuma, oriģinalitates un gaumes.

A. Arbuzova dramatizējums, kā tas dramatizējumos vispār parasts, paiet garām daudziem būtiskiem momentiem romanā. Izvēlētas no skatuviskā viedokļa efektīgākās vietas. Dažas sižetiskās līnijas izrādē asākas un vairāk pasvītrotas nekā romanā, taču vienmēr jūtama uzmanība pret autora tekstu, paturēts šā izcilā darba galveno motivu lirisms. Ar lielu mākslinieciskū spēku izrādē rādīta muižnieku pasaules sadzīves atmosfera. Tas režisora A. Vēveres un gleznotāja M. Poļarnija nopelns. Iedziļināšanās autora ideju būtībā, autora mākslinieciko nolūku precīza izpratne ir šās izrādes vērtīgākās īpašības.

Romans «Priekšvakarā» atspoguļo sabiedriskās kustības uzplūdus Krievijā 19. gadsimta 50-to un 60-to gadu maiņā. Šai romanā ar tai laikā nepieredzētu asumu pacelta tema par krievu dzīves jauno varoni, par cīņu tautas labā kā par vienīgo katra krievu pilsoņa, krievu patriota mērķi. Ar augstas sabiedriskas apzinības patosu un jaunu sabiedrisko formu īstenā radītāja meklējumiem šī tema aktuala arī mūsu dienās.

Turgeņeva romana centrā divas varoņu figuras: aktivais, mērķtiecīgais bulgars Insarovs un krievu meitene Jelena Stachova, kas kļuvusi Insarova sieva un devusies viņam līdz uz Bulgariju, lai tieši piedalītos bulgaru tautas atbrīvošanas cīņā pret turkiem. Atšķirībā no Turgeņeva agrākajiem varoņiem, Insarova tēlā apvienojas ideja un griba, sapnis un spēja darboties. Šī spēja darboties Insarovā nav radusies pati no sevis, bet ir dzīves pieredzes rezultats. Insarovs vēl bija bērns, kad kāds augsts turku ierēdnis nolaupīja un pēc tam noslepkavoja viņa māti. Par mēģinājumu atriebties nošauts arī Insarova tēvs. Bulgaru tautai tai laikā bija atņemtas viselementarākās tiesības. «Kaut jūs zinātu, cik bagāta ir mūsu zeme,» — Insarovs saka Jelenai. — «Bet tomēr to mīda, plosa, mums atņemts viss: mūsu baznīcas, mūsu tiesības, mūsu zeme; kā lopu baru mūs trenc nolādētie turki, mūs slepkavo . . .»

Insarovs mācās Maskavas universitatē, gatavo sevi cīnītāja uzdevumiem. Dzimtenes mīlestība, vēlēšanās veltīt tai visu savu dzīvi, piepilda Insarova domas, nosaka viņa ricību. Būdams realistisks mākslinieks, I. Turgeņevs ar šo tēlu augstu pacēl patriotiskā pienākuma ideju.

Jelena ir viens no labākajiem Turgeņeva tēliem. Viņas ilgās un domās Turgeņevs gribēja parādīt krievu sabiedrības labākās daļas noskaņu. Jelena drosmīgi apliecina savas tiesības dzīvot varonīgu dzīvi. Šai tēlā spilgti iemiesotas sievietes labākās īpašības: tikumiskais spēks, stingrība un uzticība pienākumam.

A. Arbuzova dramatizējumā, tāpat kā romanā, sastopam daudz citu interesantu personažu, bet visi viņi, savā veidā krietni un simpatiski, nepaceļas pāri parasto inteligentu sapnotāju vispārējam līmenim. Tāds, piemēram, ir mazliet asais un strīdīgais mākslinieks Šubins. Tāds arī vēstures un filozofijas pētnieks muižnieks Berseņevs.

«Priekšvakara» iestudējums Jaunatnes teatrī saglabājis visas Turgeņeva stila iezīmes: formu daiļumu un vienkāršību. Nekur nav lieka skaļuma. Teatris stādījis grūtu uzdevumu: radīt nevis romana ilustraciju, bet pilnvērtīgu dramu ar organiski attīstītu sižetu. No sākuma līdz galam izturēts skaidrs, saprātīgs realisms, bet tas nekur nenomāc izrādes romantisko pacēlumu. Turgeņeva māksla šai izrādē skan siltos, cilvēciskos toņos. Šie toni sevišķi jūtami Čuvašijas APSR nopelniem bagātās skatuves mākslinieces Elvīras Kronbergas spēlē. Viņas izveidotais Jeļenas tēls uzskatāms par vienu no mākslinieces nopietnākajiem sasniegumiem. E. Kronbergas uztverē Jelena ir ne tikai romantiska sapnotāja, bet arī apņēmīga sieviete, kas cildenu patriotisku ideju vārdā gatava nest vissmagākos upurus. Mākslinieces tēlojumā vispatīkamākais ir viņas patiesīgums. Viņa nepozē, «nespēlē», bet dzīvo īstu pilnasinīgu, savilnojošu dzīvi.

Dzīvs un pārliecinošs arī D. Lindess Insarova lomā. Mākslinieks Insarova tēlā pirmkārt, pasvītro lietiškību un nopietnību. Tādam Insarovam skatītājs tic.

Atzinību pelna tas, ka Jeļenas un Insarova tēli nenomāc pārējos personažus. Izteiksmīga un dzīva izdevusies Berseņeva figura (G. Pazuškovs). Tas pats sakāms par Jelenas tēvu Nikolaju Stachovu (A. Kucharevs), Jeļenas māti Annu Vasiljevnu (A. Kudrjavceva), Jeļenas biedreni Zoju Nikitičnu (R. Gildina). Ļoti spilgts un interesants atvaļinātā virsnieka Uvara Ivanoviča tēls C. Michneviča izpildījumā.

Ne tik veiksmīgs kā parasti LPSR nopelniem bagātā skatuves mākslinieka B. Praudiņa tēlojums. Viņa Šubins pasauss un mazliet paviršs. Pēc dabas Šubins asprātīgs, izsmējīgs un pat dzēlīgs, bet bez ļauna nolūka. B. Praudiņš šīs īpašības nav izslīpējis tik rūpīgi un smalki, kā to prasa itin visi Turgeņeva tēli. Taču B. Praudina tēlotāja spējas ir pietiekami lielas, lai arī Šubins neizkristu no ansambļa.

«Priekšvakara» uzvedumu skatītāji uzņem atzinīgi un jūsmīgi. Tas arī pilnīgi saprotams, jo romana tema — cīņa par tautas, dzimtenes interesēm — ļoti aktuala. Idejas, kas liktas romana un izrādes pamatā, tuvas un saprotamas mūsu jaunajam skatītājam.

Bads

Novele

ROBERTS SĒLIS

Atspiedies uz padusē ietverta kruķa, Hansis Meijers pa nomales ieliņu lēni velkas mājup. Ir silta un saulaina pavasara diena, bet Hansim Meijeram liekas, it kā viņš ietu pa ēnu.

Kādreiz šo pilsētu sauca par jautro un skaisto Vīni. Tagad tās seja ir drūma, senais skaistums guļ satriekts drupās.

Kādreiz arī Hansis Meijers bija jautrs, skaists un spēcīgs, kad viņš vēl strādāja Gracas instrumentu fabrikā. Tagad kā nekam nederīgu kropli viņu neviens vairs negrib pieņemt darbā.

Vīni pārvērta karš, Hansi Meijeru — vācu fašistu koncentrācijas nometne. Viņam salauza kāju, izsita kreiso aci, bet, kā par brīnumu, viņš tomēr palika dzīvs. Tikai Padomju Armijas ātrā uzvara izglāba viņu no bojā ejas. Kā brīvās Vīnes pilsonim un fašistu sakropļotam invalidam viņam pienāktos pensija, bet Hansis Meijers triju gadu laikā to nevar un nevar dabūt. Kaut kā tomēr jādzīvo. Hansis Meijers strādāja ko varēja, — gan pie drupu novāksanas, gan kiegeļu aptīrīšanas, taču pastāvīgu darbu atrast viņam nelaimējās. Te viņu atraidīja kā kropli — ko tāds var izdarīt — citur, izrādās, uzņēmējam nepatika viņa antifašistiskie uzskati. Taču nesen lieltirgotājs Benjamins Krauss par niecīgu atalgojumu viņu pieņēma dzelzs lūžņu laukuma sarga darbā. Bet šorīt kara laika lūžņu uzpircējs iesauca Hansi Meijeru pie sevis kantorī un pateica, lai pameklē sev darbu citur. Viņš ievācis ziņas, kas liecina, ka Hansis Meijers pārāk kreisi noskaņots cilvēks. Nē, tāds viņa lūžņiem par sargu neder!

Koka klikatiņām klabinot, Hansim Meijeram garām paiet meitene gaišā kokvilnas kleitiņā. Jaunībai ir sliti un viegli, tā nejūt dzestrumu kā šis nabags ar kruķi. Un Hansim Meijeram veselajā acī iesitas saules atspulga mirdzums. Viņš pievēr plakstus un pārvelk roku pār pieri.

Pēkšņi netīrajā ielā, pie pusakliem, neapdzīvotiem namiem atskan izbaiļu sauciens pēc palīdzības. Hansis Meijers satrūkstas. Viņa veselā, plaši pavērtā acs raugās ielā, un viņa kruķis piesalst pie asfalta: divi aizokeana jūrnieki saķēruši meiteni gaišā kokvilnas kleitiņā un velk gar pussagruvušo namu mazajā šķērsieliņā. Kā satverts putns viņa sitas un raustās aizjūras jeņķu rokās.

Hansis Meijers jūt, ka viņam pār muguru pārskrien saltas trīsas. Viņš kliedz un dauza ar kruķi asfaltu. Bet kad viņš tiek līdz pussagruvušajam namam, šaurajā šķērsieliņā viss ir klusi un skumji, un viņš dodas mājup.

Taču tā gan nav īsta māja, bet drupu kaudze, kur Hansis Meijers ielien. Ar dēļiem aizsistajā logā vesela tikai viena rūts, un pat dienas laikā istabā ir tumšs kā alā.

— Tēti! — iesaucas sīka balstiņa.

Hansim Meijeram acs vēl nav pieradusi pie šīs krēslas. Viņš nesaredz, bet jūt, ka divas mazas rokās apķeras ap viņa veselo kāju. Pieslējis kruķi pie sienas un atsēdies gultā, viņš iecel meiteniti sev klēpī.

— Mums vairs tikai daži kartupeļi . . . — pie galda atskan slimās sievas balss, — aizsmakusi, gurda un sveša. Hansis Meijers neatbild. Sirds jau tā ir pilna no visa redzētā uz ielas, un viņš jo ciešāk piespiež pie sevis savu sešus gadus veco meiteni.

— Hansi, man šodien pavisam nelabi. Tik tikko varēju piecelties no gultas. Kaimiņiete atveda mūsu Hanneli atpakaļ. Bērnu dārza priekšniece viņu atraidījusi, lai pienākot tēvs vai māte. Tev, Hansi, vajadzētu tur pieiet . . . Kāpēc tu tik ātri mājā?

— Mani atlaida, Anna . . .

Brīdi istabā valda klusums. Dziļš kapa klusums. Un Hansis Meijers dzird, ka šajā alā bads atkal jau klabina savus šausmīgos zobus.

— Vai tu aizlesi, Hansi?

— Jā, iešu . . . Arī pensijas kasē jāpieiet. Ceru, ka beidzot man tā būs piešķirta. Toreiz, kad es aiznesu pieprasīto ārsta komisijas atsauksmi par manu veselību un darba spējām, ierēdnis tā kā solīja.

Hansis Meijers, apradis ar istabas krēslu, savas sievas sejā saskata gurdu smaidu. Viņš nocel meiteniti no ceļiem un atkal paņem kruķi.

— Palīdzi man ietikt gultā, Hansi.

Viņa ir viegla kā spalva, un Hansis satrūkstas par šo vieglumu.

— Es steigšos . . . Es pārnākšu drīzi, Anna.

Hansis Meijers iziet uz ielas, un viņam līdzi velkas bēdas un izmisums. Anna, krietnā labā sieva izdīlst ar katru dienu, un viņš — kroplis — tai neko nevar palīdzēt. Kamēr viņu vajāja pa cietumiem, pa koncentracijas nometnēm, viņa, strādādama kā veļas mazgātāja, audzināja bērnu. Tagad ļaundabīgais audzējs viņu sabeidzis pavisam. Vienmēr trūka naudas ko maksāt par slimnīcu, par ārstu, par zālēm. Ai, šī dzīve, šī nolādētā dzīve! . . .

Smaga rūgtuma pilnu sirdi Hansis Meijers pārceļ kruķi pār pensijas kases slieksni. Pacietīgi viņš gaida savu kārtu, līdz beidzot tiek pie ierēdņa, kas pieņem lūgumus un sniedz paskaidrojumus.

Šis ierēdnis pazīst Hansi Meijeru; viņam apnicis šis neatlaidīgais nabags, kas tik bieži staigā šurpu un veltīgi tiepjas. Būtu kauču jel karā bijis — nekā! . . .

— Redziet, — saka ierēdnis, škirstīdams mapē sakārtotos papīrus, — tik tālu viss ir kārtībā. Apliecības un izziņas no jūsu agrākajām darba vietām. Apliecības, ka no tāda līdz tādam laikam esat pavadījis cietumos. Apliecības, ka tiešām sakropļots vācu koncentracijas nometnēs, un, beidzot, apliecība no ārsta komisijas, ka esat zaudējuši septiņdesmit piecus procentus darba spēju. Ar vārdu sakot, apliecības labas. Bet ar to mums vēl nepietiek. Nav izziņu par jūsu politisko uzticamību. Atnesiet to.

— Fašists neesmu . . . Ja būtu bijis fašists — es nenoklūtu koncentracijas nometnē! Jūs . . . ko jūs domājat, . . es . . .

Un Hansa Meijera kruķis nikni dauza grīdu.

— Apmierinieties! Es saprotu . . . Ļoti labi jūs saprotu. Esmu tāds pats strādnieks kā jūs, kaut arī ierēdnis. Kas notiks, ja bez izziņām sāks izsniegt pensijas — jūs zināt? Atnāks tāds pats kā jūs, ar vienu kāju vai roku — tagad jau tādu ir daudz — uzbrēks: dodiet! — Nē, atnesiet izziņu! — strupi atcērt ierēdnis un sāk runāt ar nākošo.

Hansis Meijers iet ārā.

— Beigas! . . . — viņš smagi atspiežas uz kruka. Ko lai tagad saku slimajai sievai? Un mājā Hannelei nav maizes. Kāpēc?

Kā smaga nasta šīs domas vēl vairāk saliec Hansi Meijeru. Smagu sirdi viņš dodas uz bērnu dārzu. Drebošu roku pieskaras bērnu dārza mājas vārtiņiem un tikai ar pūlēm atrauj tos valā. Skaļi smiekli un čalas valda saulainajā pagalmā. Bērni . . . Bet Hansis Meijers kluss un drūms; sakucis uz kruķa, viņš tikko velkas uz priekšu. Pamazām skaļums apklust, un līdz nama durvīm viņu pavada nožēlu pilnās bērnu acis. No ielāpiem sadiegtās, vecās drānās šiem mazajiem viņš ir tikai nelaimīgs ubags.

Bērnu dārza priekšniece, liela, sārta sieva baltā virssvārkā, viņu saņem piespiesti laipni.

— Ak, tā — Meijera kungs! Ļoti nožēloju, bet jūsu meiteniti bērnu dārzā uzņemt nevaram, — atsēdusies pie galda viņa pētījoši noskata šo vīru un tad pamācoši saka:

— Lai arī cik nabadzīgi apstākļi, taču bērna drēbītēm jābūt tīrām un veselām. Es pati aplūkoju krekliņu un, ziniet, kādu kukainīti atradu? . . . Nepatīkami, Meijera kungs. Jūs taču saprotat? . . .

— Jums taisnība, kundze. Mana sieva ir slima un viņa vairs nespēj tik labi apkopt bērnu. Un es pats meklēju darbu, un pensijas man arī nav. Mums pat . . . Dažu dienu ir kā ir . . .

Hansis Meijers to nespēj pasacīt, ka daždien viņiem nav ko ēst.

— Jūtu jums līdzi, bet mums ir priekšraksti. Tāpēc aicināju, lai aprunātos. Salūkojat veselas drēbītes un tīru krekliņu, tad vediet meiteniti šurp . . . Ardievu, Meijera kungs!

— Ardievu! . . .

Hansim Meijeram veselā acs aizmiglojas tā, ka aiz durvīm kruķis sametas sāņus un viņš klūp. Bērnu pulciņa audzinātāja piesteigusies palīdz viņam apsēsties uz durvju kāpēm.

— Jums palika slikti? — norūpējusies kā par bērnu, viņa jautā. Viņa vēl ir jauna, bet ap skumjajām acīm iespiedušās jau tumšas ēnas.

— Nekas! — Hansim Meijeram kauns, ka viņš kļuvis tik nevarīgs.

Ar pūlēm piecēlies, Hansis Meijers steidzas uz māju. Viņš lec platus solus, cik to atļauj kruķis, viņu trenc iedoma, ka uz pēdām seko kaut kas briesmīgs un no tā jābēg. Viņam pat piere kļūst mīkla, kad, iegājis savā alā, piekusis atkrīt uz ķebliša.

— Tēt, māmiņa vairs neceļas augšā.

Šī sīkā balstiņa pieskaras sirdij kā ass asmenis. Hansis Meijers uzlec no ķebliša un noslīgst zemē pie gultas.

— Anna! . . .

Bet Annas pavērtajās lūpās jau nodzisusi elpa un acīs izplēnējis drudža mirdzums.

— Mirusi! — viņš izgrūž to bez skaņas, glāstīdams sievas plānos matus un vēsos vaigus. Tas, kas mājā

Mēmā barikade

R. AIZPURIETIS

1939. gada martā Čechoslovakijā nodevīgi iebruka Hitlera fašistiskie karapūļi. Sākās asiņains fašistiskais terors, tautas dzīvā spēka un kulturas vērtību iznīcināšana. Bet čechu tauta nepadevās. Tā sāka aktīvu atbrīvošanās cīņu. Šī cīņa noslēdzās ar varonīgās čechu tautas uzvaru — ar demokratiskas Čechoslovakijas nodibināšanos.

Lūk, — šo lielo un smago pārbaudījumu dienas arī atspoguļojas jaunā čechu rakstnieka Jana Drdas stāstu krājumā «Mēmā barikade»*). Jans Drda, kas pats bija čechu tautas atbrīvošanas cīņu, Pragas sacelšanās aktīvs dalībnieks, savā grāmatā, izmantojot konkreto materiālu, pratis spilgti parādīt neaizmirstamus varoņu tēlus, varenu tautas patriotisko cīņu ainu.

Kāpēc autors šo savu stāstu krājumu nosaucis par «Mēmo barikadi»? Kas ar to domāts? «Mēmā barikade» — tā saucas krājuma pēdējais stāsts. Autors tajā tēlo dramatisko cīņu dienas uz Vltavas upes tilta. Aiz barikadēm gul strādnieki, kalpotāji, inteliģenti, skolnieki. Daudzi no tiem nekad nav turējuši rokās šauteni, nav skatījušies nāvei acīs. Bet cīnītāju rindās nepazīst vārdu — bailes. Nevienlīdzīgajā kaujā pret vācu tanku un lielgabalu pārspēku varoņu nāvē krīt pirmās barikades aizstāvji. Lai noturētu trešo barikadi, kura atrodas tilta galā, jāatstāj otrā. Tāda ir pavēle. Barikades aizstāvji aiziet, bet tikai pēc tam, kad komandieris atkārto: «Pavēlu revolucijas vārdā»... Bet atiet ne visi. Dažiem jāpaliek. Paliek trīs. Tie ir — Spanijas cīņu dalībnieks invalīds Franta Kroupa, holandietis Nederlands un Bručeks. Viņi brīvprātīgi uzņemas barikades aizstāvēšanu, lai aizkavētu uzbrukumu krasta aizstāvjiem. Agrā rītā barikadei tuvojas vāciešu daļa ar automatiem šaušanas gatavībā. Bet barikade klusē. Šķiet, tā ir mēma, mirusi barikade. Klusums pievilē vāciešus. Viņi nezina, ka katrai to kustībai seko barikades aizstāvji. Franta domas aizklīst pie nesenajiem cīņu biedriem Mansanaresas upes krastos Spanijā. Šķiet, it kā kritušie biedri, līksmes un dzīvības pilni nāk palīgā barikades aizstāvjiem. Holandietis vēro tuvojošos ienaidnieku un domā par vāciešu izpostīto, pārplūdināto dzimteni. Uz apgāzta tramvaja jumta viņi uzraksta Spanijas cīņu slaveno lozungu: «No passaran!» — «Viņi netiks cauri!» Bet vācieši tuvojas. Viņi pārliecināti, ka čechi jau sen atkāpušies. Viņu sejās redzami riebīgi, pašpārliecināti pasaules iekarotāju smaidi. Tad gaisu pāršķeļ Franta Kroupa pavēle: «Par Pragu! Par Holandi! Par Spaniju! Biedri, uguni!»... Spēcīgi uzrakstīto, dramatisma pārbagāto stāstu autors nobeidz ar lakonisku teikumu: «Un visu aizrauj nāve.»

Lūk, — tāda ir mēmā barikade, kas negaidīti, spēji un griezīgi pasludina un izpilda nāves spriedumu okupantiem. Tāda «mēma» barikade, pēc autora domām, bija katrs Čechoslovakijas patriots, visa tauta.

*) Jans Drda — «Mēmā barikade». Stāsti. Tulkojusi Anna Bauga. Latvijas valsts izdevniecība Rīgā, 1948.

Pārspēka spiesti, čechu patrioti uz laiku atkāpās, sakopoja spēkus, rūdījās naida liesmās un atkal cēlās jaunam graujošam triecienam. To, kā tauta kopoja spēkus jaunām cīņām, gatavojās atmaksas dienai, autors spēcīgi parāda grāmatveža Babaneka tēlā (stāstā «Naids»). Lai apgūtu šaušanas mākslu, Babaneks neatlaidīgi un pacietīgi klaiņo pa Pragas sporta šautuvēm. Tai laikā viņš no visiem izvairās. Drīz vien viņš sāk apmeklēt sporta šautuves, kad tajās vingrinās vai izklaidējas vācieši. Viņa ierašanās vienmēr sagādā jautrību vāciešiem — ko gan šis nožēlojamais civilais šeit meklē? Bet Babaneks pagaidām to pacieš. «Ar specialista pārliecību viņš paņem bisi un precizi, bez klūdīšanās, kā mašina, neuztraukdamies un nesvārstīdamies, šauj visas bultas mērķu melnajos centros. Tad noliek izšauto bisi, paņem no letes savu katliņu un aiziet. Viņa dzēlīgās, saltās, pelēkās acis nemirkšķinot pārslīd vāciešu satricinātajām sejām.» Un lūk, — Pragas sacelšanās dienās Babaneks cīnās uz barikadēm, nogalina piecpadsmit vāciešus. Bet tas nevar mazināt naida liesmu:

— Piecpadsmit, — kas ir piecpadsmit! Manu zēnu nošāva Heidricha dēļ... Ir piecpadsmit tūkstošu būtu par maz!

Šos Babaneka vārdus varēja atkārtot daudzi čechu patrioti, kas rūdījās naidā, atriebības alkās, lai attiecīgā brīdī sadragātu ienaidnieku.

Raksturīgs ir krājuma pirmais stāsts «Augstākais princips». Hitlerieši nonāvē trīs skolniekus, tāpēc, ka tie bija atzinīgi izteikušies par atentatu uz čechu tautas asiņaino bendi Heidrichu. Grieķu un latiņu valodas skolotājam uzdod klases priekšā nosodīt nonāvēto biedru rīcību. Visa klase sasprindzinātā uzmanībā gaida, ko gan teiks klases audzinātājs. Vecais skolotājs paziņo: «No augstākā tikumiskā principa viedokļa... es varu jums teikt tikai vienu: tirana nogalināšana — nav noziegums!... Un es arī... atzīstu par pareizu atentatu uz Heidrichu!» Kā uz to reagē klase? Autors to izsaka īsi: «Septītās klases divdesmit audzēkņu stāvēja skolotāja priekšā, militari izslējušies, paceltām galvām, degošām acīm.» — Tas ir klases cīņas, atriebības, atmaksas zvērests vācu okupantiem. Lūk, — mēmās barikades jauns variants. «Tāda ir visa tauta. Un tādu tautu gribēja verdzināt hitleriskie kaklakungi! To dienas bija skaitītas, atriebība un nāve ļēni, bet nenovēršami, jau tuvojās tiem».

Padomju tautas, Padomju Armijas varonīgā cīņa pret vācu okupantiem čechu tautā viesa jaunu sparu, aktivizēja tautas atriebēju — partizanu kustību. Par varoņiem kļuva pat tie, kas visu mūžu padevībā lieca muguru, nekad nepacēla protesta balsi. Tāds ir šachtas dinamita noliktavas sargs Františeks Milecs (stāstā «Dinamita noliktavas sargs»). Viņš apgādā ar dinamitu šachtas strādniekus partizanus. Ar viņu iznesto dinamitu uzliet gaisā vairāki vāciešu kara ešeloni. Viņa mājā ielaužas gestapovieši, lai meklētu iznesto dinamitu. Gestapovieši zvēriski piekauj veco sargu un viņa sievu, bet čechu patrioti smej gestapoviešiem sejā. Vecā sieva ar mierīgu kustību uzliek uz nokarsušas plīts katlu, kurā bija paslēpts dinamits. Un tā šie vienkāršie čechu tautas cilvēki pasludina nāves spriedumu okupantiem. Eksplozijā viss iet bojā.

Stāsta «Nepazīstamais» varoņa, Melnās jūras flotes jūrnieka Grigorija Jakimčuka tēlā, Jans Drda ietvēris visu to, ko čechu tauta domā par Padomju Armiju. Skopos, īsos vilcienos autors tēlo varoņa pārdzīvojumus vācu gūstā, alkas pēc atriebības, jaunām cīņām, rāda viņa nesalaužamo ticību uzvarai. Visu viņš pacieš, lai tikai kādreiz ssgaidītu mirkli, kad atkal varēs turēt rokās ieroci. Tas notiek. Viņš piedalās sacēlušās pilsētas cīņā. Viņa automats atkal plauj vāciešu rindas. Kā vētra viņš brāž pa ielām un pilsētas iedzīvotāji seko viņam. Šo skrējienu autors nosauc par bargās atriebības vētru. Te simbolizēta padomju tautas, Padomju Armijas vadošā un izšķirošā loma čechu tautas cīņā pret fašismu.

Dažos stāstos («Kad mirušie uzceļas», «Bērnu slepkava» u. c.) visā riebīgā kailumā lasītāja priekšā nostājas fašistiskie izdzimteņi. Autors norauj tiem maskas, ar asu griezienu atsedz viņu zvērisko dabu. Kur viņi iet pāri — tur paliek tikai drupas, līķu kaudzes, nonāvēti bērni, izlaupīti dzīvokļi. Tas ir varas reibumā. Bet kad jāskatās nāvei acīs — viņi kļūst riebīgi gļēvuļi, kas gatavi zemi ēst, atdot visu salaupīto, rāpot uz ceļiem, visu darīt, lai glābtu savu nožēlojamo dzīvību.

Jana Drdas stāstu grāmata ir vērtīgs ieguvums Padomju Latvijas lasītājiem. Tā iepazīstina ar Čechoslovakijas tautas neseno pagātni, ar čechu tautas atbrīvošanas cīņas vadītājiem — komunistiem un antifašistiem, ar čechu tautas aso naidu pret fašismu, ar viņas brīvības mīlestību.

Grāmatā ievietotie stāsti saista ar darbības dramatismu. Savu varoņu dzīvi autors parāda aktivā darbībā, parāda tos kā cīnītājus, kas arī bojā ejot paliek uzvarētāji. Liekas, it kā katrs kritušais varonis runātu: «Dzīvie, turpiniet cīņu, vēl fašisms nav izskausts». Tādēļ grāmatai ir arī aktuala nozīme. Tā mobilizē lasītāju cīņai pret visu reakcionaro, pret fašismu, kura rēgi kapitalistiskajā pasaulē tagad ik dienas kļūst reālāki. Liekas, it kā pret atdzimstošo fašismu un tā trubaduriem būtu vērsti stāsta «Trešā fronte» varoņa, Spanijas pilsoņu kara dalībnieka, Savas Macha vārdi: «Katra, dzīvā vai mirušā, sirdī novilkta robežlinija. Tai pāri, caur dzīviem vai mirušiem, fašisti tik un tā netiks. Netiks cauri mūsu sirdīm.»

To šodien var atkārtot visas pasaules darba ļaudis: «Fašisms netiks cauri mūsu sirdīm!».

PARIZE, 1948.

KLODS MORGANS,
avizes «Lettres Françaises*) galvenais redaktors

Ja mūs palūgtu konstatēt, kas pašreiz raksturīgs jebkuram strīdam par intelektuālām temām Francijā, tad mēs, daudz nedomājot, atbildētu: viss rezumējas ap vienu — kas kādu poziciju ieņem attiecībā pret komunismu.

Ne visai sen rakstnieki Verkors, Martens Šofjē, Žans Kasū, Klods Avlins, Andrē Šamsons un Žoržs Fridmans nelielā grāmatā «Izvēles stunda», kas radījusi dzīvu atsaucību lasītājos, pastāstīja par sava pasaules uzskata evoluciju. Vairums no šiem rakstniekiem tā vai citādi visas savas ceribas saista ar komunistiskās partijas darbu.

Vai var šodien pārvaldīt Franciju pret strādnieku šķiras gribu? Vai var atjaunot valsti bez komunistu līdzdalības? Visos iedzīvotāju slāņos nemitīgi pieaug to cilvēku skaits, kuri uzskata, ka tas nav iespējams. Ar katru dienu kļūst vairāk franču, kuri ir pārliecināti, ka tie 30—40 procenti vēlētāju, kuri nodod savas balsis komunistiem, ir aktīvākais, radošākais nacijas elements, ka tieši šais ļaudīs iemiesota mūsu zemes lielā, vienīgā cerība.

*

Jaunajā Parizes sezonā pirmās diskusijas par komunismu un mākslu sākās sakarā ar «Ruļdens salona» atklāšanu. Šeit bija izstādīta mākslinieka Andrē Fužerona glezna, kas kļuvusi par sava veida sensaciju. Īstenībā šai gleznā nebija nekā sevišķa: zivju tirgotājas galds Parizes tirgū. Tirgotāja — jautra, veselīga sieviete, aiz žaunām tur zivi un rāda to mājsaimniecēm, kas sapulcējušās ap viņu. Krāsas ļoti asas, spilgtas, mākslinieka attēlotie cilvēki it kā grib nokāpt no audekla, tik ļoti tie ir dzīvi.

Sensaciju radīja tas, ka Fužerons mainījis savu gleznošanas manieri, ka kā mākslinieks komunists viņš apzinājās savu atbildību pret tautu un nepieciešamību panākt, lai māksla kalpotu tautai.

«Kāds novecojies realisms, kāda nejēdzība!» — sāka klaigāt buržuaziskie kritiķi, un ne tikai kritiķi. Fužeronam nevarēja piedot to, ka viņš iedrošinājās gleznot ne tā, kā to gribētu viņa «maršans» — gleznu tirgotājs. Visinteresantākais ir tas, ka starp kritiķiem, kuri izteica savu sašutumu par Fužerona gleznu, bija cilvēki, kas līdz šim pazīstami kā nikni cīnītāji par tradicionalismu mākslā. Bet tagad arī viņi sāka kliegt: «Jūs aiziesit bojā, ja iestāsities komunistiskajā partijā, jo jūs piespiedīs atteikties no savas brīvības un jūsu gleznas atgādinās zīmējumus uz pasta un telegrafa pārvaldes kalendariem!» Lūk, uz ko virzīta šī Fužerona darba kritika!

Bet, starp citu, ticiet man, ka Fužerona darbs nemaz neatgādina telegrafa pārvaldes produkciju, un viņš nav zaudējis ne savas spējas, ne technisko prasmi, tāpat kā to nezaudēja Aragons, kad viņš sāka rakstīt atskaņotas dzejas. Varu jums apgalvot, ka Fužerona gleznu nekādi nevar ieskaitīt naturalismā, ko pašreiz pelnīti kritizē jūsu zemē. Taču Fužerona glezna pieejama tautai. Tā attēlo ikdienas dzīvi. Parizes mājsaimnieces, kas cīnās pret dzīves dārdzību, ne mazāk pelnījušas, lai būtu attēlotas uz audekla kā «augstākās» sabiedrības dāmas un ministru mīļākās. Atdzīvināt aizmirstos realistiskās gleznieciības paņēmienus nozīmē — nevis soli atpakaļ, bet, gluži otrādi, virzīšanos uz priekšu. Tāda pati virzīšanās uz priekšu ir novēršanās no līdz pat šai dienai modē esošā sirrealisma vai tādas grāmatas kā Aragona «Sasistā sirds» izdošana. Vai mēs varam uzskatīt par progresīvu tādu mākslinieku, kas mīlinās ar krāsu pašas krāsas dēļ un līniju harmoniju tikai šīs harmonijas dēļ? Vai var uzskatīt par progresīvu tādu rakstnieku kā Polans, kas, kā to asi apzīmējis Benda (rakstā «Francijas kapracis Žans Polans»), atzīst tikai vārdu, «kas uzskatāms nevis kā realitates simbols, bet ārpus tā nozīmes, it kā tas pats par sevi būtu šī realitate».

Komunisma ienaidnieki saka: «Fužerons paklausās Kominforma pavēlei», tas ir to pašu, ko franču nodevēji socialdemokrati stāsta par streikojošajiem kalnračiem. Cilvēki, kuri padevīgi izpilda gleznu tirgotāju, izdevēju, spekulantu, to, kas pērk viņu sirdsapziņu, pavēles, nesaprot un nevar saprast, ka īstenībā nav mākslas vai literaturas, kuru varētu uzspiest ar pavēli no ārienes, un ka patiesa māksla vai literatura iespējama tikai tad, kad cilvēks brīvprātīgi uzņemas saistības dziļas idejiskas vajadzības rezultātā.

Grūti pārvērtēt to labvēlīgo ietekmi, kādu Francijas inteliģentos-komunistos radīja biedra A. Ždanova uzstāšanās ideoloģijas jautājumos. Šīs uzstāšanās palīdzēja mums skaidrāk saredzēt un saprast apkārtējo pasauli. Domas, kuras izteicis biedrs A. Ždanovs literaturas, mākslas un filozofijas jautājumos, ir vadošās mūsu ikdienas cīņā un darbā.

*

Francijas zinātnieku aprindās tāpat radās savilņojums sakarā ar diskusiju, kas izvērtās PSRS par lielā padomju zinātnieka T. Lisenko teoriju un praksi. Avīze «Lettres Françaises» uzsāka Francijā diskusiju par šo temu, publicējot žurnalista Šampenuā rakstu par padomju agrobioloģijas sasniegumiem. Tūlīt pēc tam vairāki buržuaziskie zinātnieki iedrošinājās vērsties pret PSRS, kas, pēc viņu vārdiem, cenšas notušēt zinātniskās patiesības. Šie kungi nokļuva strupcelā. Ko viņi varēja teikt pēc tam, kad žurnala «Europe» kārtējā numurā bija publicēta atskaite par plašo diskusiju, kas bija izvērsusies Padomju Savienībā un kurā bija sīki aprakstīti padomju zinātnieku — Mičurina virziena piekritēju — izcilie panākumi. Ja franču zinātnieki uzskata sevi par godīgiem cilvēkiem, tad viņi nevar neatzīt objektivo patiesību un noliegt padomju zinātniskās domas sasniegumus.

*

Ļoti zīmīgi, ka pat reakcionārā prese nevarēja noklusēt Vroclavas kongresu miera aizsardzībai, kura rezolucija tika pieņemta gandrīz vienbalsīgi, starp citu, ar franču delegacijas pilnīgu vienprātību. Šī rezolucija progresīvajai franču inteliģencei deva varenu ieroci cīņā pret kara kurinātājiem un nomaskojušamies fašistiem.

Vroclavā sapulcējušos pasaules kulturas darbinieku nopelns bija tas, ka viņi ļoti vienkārši un skaidri formulēja to cilvēku domas, kuri cenšas pēc miera un demokratijas. Viņi pilnā balsī paziņoja, ka cīņa pret jauna kara kurinātājiem nav atdalāma no cīņas pret visiem tiem, kas uzbrūk tautu nacionalajai neatkarībai, pret tiem, kas atbalsta fašismu tur, kur tas vēl saglabājies, un kas cenšas dažās pasaules valstīs atdzīvināt fašisma garu un metodes.

Visā savā darbībā mēs tagad vienmēr varam balstīties uz Vroclavas kongresa lēmumiem. Franču delegāti apbraukās visu mūsu zemi, lai atdzīvinātu un pastiprinātu kustību par miru. Avīze «Lettres Françaises» publicē aicinājumu maksimali izvērst kampaņu par vispārēja miera aizsardzību.

*

Literaturas laukā sezona atklājās 21. oktobrī ar iespaidīgu izstādi, ko bija organizējusi rakstnieku Nacionalā komiteja. Sakarā ar grāmatu, kas apgādātas ar autoru autografiem, un rokrakstu pārdošanu, kas notiek katru gadu, komiteja, blakus saviem pastāvīgajiem biedriem, sapulcināja ap sevi ievērojamākos franču rakstniekus. Daudzi tūkstoši apmeklētāju piepildīja «Domu namu» zāles Elizejas laukos, kur bija iekārtota izstāde un pārdoto grāmatu skaits šai gadā sasniedza rekordu. Šī gadskārtējā izstāde, kas ir mūsu rakstnieku Nacionalās komitejas liels panākums, izvērsās par īstu «Grāmatas rudens salonu». Daži darbi tur izstādīti pirmo reizi, kā, piemēram, Aragona «Jaunā sasistā sirds», Žana Lafita «Mēs atgriezīsimies plūkt pukes», — rakstnieka, kas jau pagājušajā gadā ieguva popularitati ar brīnišķīgu grāmatu — «Dzīvie cīnās».

Bet ko dara mūsu pretinieki, par ko viņi raksta? Ja neskaita nodevēju memuarus, kas pārplūdina grāmatu tirgu (pie reizes atzīmēsim, ka veikala priekšā, kas bija izstādījis vitrinā šīs grāmatas, notika bijušo Pretestības kustības grupu cīnītāju par brīvību demonstracija; demonstracija noritēja ar lieliem panākumiem, neraugoties uz ievērojamu policijas spēku ierašanos), tad mums nav par ko runāt, izņemot Pola Klodela zemisko poemu, kas aicina iznīcināt vietnamiešus. Moriakam, Malro, Sartram un kompanijai acīm redzot nav par ko rakstīt — kā tikai par to aklo ienaidu, ko viņi nēsā savās sirdīs.

*

Inteliģences cīna izvēršas ciešā sadarbībā ar visu franču tautas cīņu, kas aizstāv savu nacionalo neatkarību un tiesības uz dzīvi. Brīdī, kad mūsu streikojošie kalnrači izcīna niknu cīņu, es lūdzu padomju draugus stingri ticēt mūsu strādnieku šķirai, kas ceļas uz kauju pret saviem apspiedējiem un nenodrebēs, pildīdama savu pienākumu. Franču inteliģence, savukārt, pieliks visas pūles, lai tā būtu savas tautas cienīga.

Parizē, novembrī

«Literaturnaja Gazeta» 1948. g. 93. nr.

*) «Lettres Françaises» — literaturas un mākslas jautājumiem veltīta populara progresīva nedēļas avīze. Hitleriskās okupacijas laikā iznāca pagrīdē. Tās dibinātājs — pazīstamais franču revolucionārais dzejnieks Žaks Dekūrs, kuru vācieši nošāva.

Turpinājums no 4. lpp.

nākot pa ceļam viņam dzinies pakaļ, beidzot panācis viņu.

Bet vai viņš jau ir pieveikts un padevies? Hansis Meijers, kas vienmēr spītējis visām briesmām? Nē! Viņš nav no tiem, ko var viegli piespiest pie zemes. Un sevī ko apņēmies, viņš pieceļas un satver kruķi.

— Tu nāksi man līdzi! — viņš saka Hannelei, saņēmis bērnu pie rokas. — Tagad lai vai kas! Kauj vai pēdējais gājiens — izturēt līdz galam! Un kā atvadoties, viņš vēlreiz uzlūko savu mirušo sievu. Vienīgo draugu, kas viņu mīlējusi.

...Tā ir parlamenta ēka masivām kolonām un marmora kāpēm, kurās skaļi klaudz Hansa Meijera kruķis, saceldams dobju atbalsi. Tā ir parlamenta ēka, kur deputati tik daudz gari runā un sola. Tagad te runās Hansis Meijers un viņa kruķis. Īsi un noteikti. Jā!

Plaši atveras smagās ozola durvis un, cits aiz cita, vēl nebeigdami debatēt, pa kāpēm lejā nāk deputati.

— Maršala plāns pacels no drupām pilsētu... Vīne atgūs savu kādreizējo skaistumu un jautrību...

— Rūpniecībā ieplūdinātais amerikaņu kapitals izskaudīs bezdarbu: tad te vairs nevazāsies šādi ubagi...

Hansis Meijers palaiž valā bērna rociņu. Uz veselās kājās izstiepies visā augumā, kā skaļu atbildi viņš iemet deputatu sejās:

— Bads!...

Kruķis, draudoši kratīdamies, paceļas gaisā. Hansa Meijera vienīgā acs deg kā ugunīs.

— Kreiso demonstrants!... Tāda nolaidība... Kur sardze? — uztraukti kliedz deputati, un, vairīdamies no kruķa, slēpjās aiz kolonām.

— Bads! Bads! — kruķis, atvēzdamies noklaudz pret masivo kolonu, salūzdams daudzos gabalos.

Hansim Meijeram izsīkst pēdējie spēki. Vienīgā acs vēl brīdi neskaidri redz kā salīgojas parlamenta ēka, kā palēkdamās dejo kolonas, deputati. Beidzot tā satumst pavisam, viņš krīt, viss jūk un brūk kā tumšā bezdibenī.

Uz kāpēm stāv meitenīte un mēmi izbailu pilnām acīm raugās dzīvē.

Elzas Māzikas viesizrāde

Igauņu dziedoņu viesizrāžu virknī Latvijas PSR Valsts operas un baleta teatrī, kuru pirms nedēļas iesāka Igaunijas PSR nopelniem bagātie skatuves mākslinieki O. Lunda un T. Kūziks Staļina premijas laureata E. Kapa operā «Atriebības ugunis» un A. Rubinšteina «Demonā», šonedēļ noslēdza Igaunijas PSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece Elza Māzika ar viesizrādi Dž. Pučini «M-me Butterfly».

Dž. Pučini operas «M-me Butterfly» titulloma pieskaitāma pie grūtākajām un atbildīgākajām partijām liriski dramatisko sopranu repertuārā. Čo-Čo-Sanas loma prasa ne vien lielu vokalu prasmi un muzikalitati, bet arī dziļi izjustu, emocionālu tēlojumu. Pučini savās operās meistarīgi pratis muzikaliem līdzekļiem parādīt cilvēka apslēptākās, trauslākās jūtas. Viņa muzika cieši saliedēta ar skatuvisko darbību, ar operas varoņu pārdzīvojumiem. Reizē ar to Pučini muzika valdzina ar melodisko bagātību, siltumu un patiesīgumu.

Pilnīgi atklāt komponista nodomus un pārliecinoši notēlot nelaimīgās Čo-Čo-San dzīves stāstu ir visai atbildīgs uzdevums. Jāsaka, ka igauņu viesiņa E. Māzika šo grūto uzdevumu veica ar teicamām sekmēm. Mākslinieces skatuviskais sniegums spēja nepārtraukti saistīt skatītāju. Pārliecināja viesiņas patiesais, dabīgais tēlojums, kas visaur bija pievilcīgs, bez ekspresijas pārspīlējumiem.

E. Māzikas tēlojums cieši saistīts ar operas muzikalo valodu, tas liekas dabīgi izaudzis no muzikā ietvertām komponista domām un izjūtām. Īsti meistarīgi mākslinieciei padevās daži skati otrā cēlienā, piemēram brīvi atraisītā, līksmā gatavošanās leitnanta Linkertona sagaidīšanai, patiesa traģisma pilnā noslēguma aina.

Līdzās pilnvērtīgajam skatuviskajam tēlam E. Māzika sniedza teicamu un smalkjūtīgu muzikalo izpildījumu. Atbildīgās partijās muzikalajā veidojumā viesņa parādīja izcilu frazēšanas māku un muzikalu lokanību. Dziedones rūpīgi skolotā balss skan pievilcīgi, sevišķu daiļskanību sasniedzot augšējā reģistrā. E. Māzikas dziedājums viscauri muzikali izturēts, viengabalains un dabisks. Atzīmējams dziedones teicamais muzikalais sniegums I cēliena noslēgumā un košais, izteiksmīgais II cēliena ārijas izpildījums.

Māzikas partneri pārējās atbildīgākajās lomās bija Osips Petrovskis — leitnants Linkertons, Elvīra Volšteine — Sudzuki, Alberts Bāriņš — konsuls un Pēteris Ābolkalns — Goro, kuru līdzdarbība veicināja izrādes panākumus.

Muzikali droši un izteiksmīgi diriģēja LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks Leonīds Vīgners. J. Kokle

TĒLOTĀJAS UN LIETIŠĶĀS MĀKSLAS PAŠDARBĪBAS SKATE

Interesantiem eksponatiem bagāta bija Slokā noorganizētā tēlotājas un lietišķās mākslas pašdarbības skate. Tā bija spilgts apliecinājums tam, ka nevienā mūsu zemes malā netrūkst apdāvinātu cilvēku, kas savas domas un izjūtas prot izteikt krietni izveidotos tēlos. Indulis Apsītis un Malvīne Kraukste rādīja vairākus teicamus eļļas gleznojumus; laikmetīgus, skaistus keramikas darbus deva Mikelis Pankoks, kokgriezumus — Jānis Skuška, inkrustacijas un senlatviešu kokles — Jānis Krauksts, zīmējumus — Ilmārs Rozāns. Īpaši izcēlās Bruno Sirmā kokgriezums ar Ļenina un Staļina bareljefu.

V. Sproģis

Latvijas Padomju rakstnieku savienības klubs š. g. 3. decembrī, plkst. 19.00 rīko

STAĻINA KONSTITUCIJAS DIENAI veltītu vakaru

Referēs J. Grants.

Savus jaunākos darbus lasīs: E. Birznieks-Upītis, V. Brutāne, A. Čaks, C. Dinere, I. Lēmanis, J. Plaudis, M. Rudzītis un J. Vanags.

Koncertā piedalās: E. Pakule, A. Daškovs, E. Plūksna un A. Žilinskis.

Vakars notiks Latvijas Padomju rakstnieku savienības kluba telpās, Rīgā, Kr. Barona ielā 12.

JAUNAS GRĀMATAS

Latvijas valsts izdevniecības apgādā iznākuši šādi jauni izdevumi:

Jans Drda. **Mēmā barikade.** Stāsti. Tulkojusi Anna Bauga. Mākslinieks V. Medvedjevs. 93 lpp., maksā 2 rbļ. 50 kap.

Z. Eiduss. **Valmieras varoņi.** 78 lpp., maksā 2 rbļ.

Iļja Erenburgs. **Vētra.** Romans 3 daļās. Pirmā un otrā daļa. Tulkojusi Marianna Ozoliņa. 183 lpp., maksā 2 rbļ. 50 kap.

Н. Гарин. **Тема и жучка.** Библиотека школьника. 19 стр. Цена —.50 коп.

Н. В. Гоголь. **Тарас Бульба.** Школьная литература. 197 стр. Цена 3 руб. 60 коп.

Jānis Grots. **Nākamība.** Dzejas. Vāku zīmējis G. Hermanovskis. 177 lpp., maksā 7 rbļ.

Jauno komunaru ceļš. Sastādījis B. Berkovičs. Vāku zīmējis V. Medvedjevs. 178 lpp., maksā 8 rbļ. 50 kap.

Ko jaunatnei devusi Padomju vara. Vāku zīmējis R. Dzenis. 206 lpp., maksā 7 rbļ.

O. Kurganovs. **Amerikaņi Japanā.** Reportaža. Tulkojusi Emma Bumbiere. Vāku zīmējis V. Kovaļevs. 204 lpp., maksā 4 rbļ. 50 kap.

O. Matjušina. **Dziesma par dzīvi.** Autobiografisks stāsts. Tulkojusi Erna Grīnberga. Ilustrators I. Akulovs. 193 lpp., maksā 5 rbļ. 60 kap.

Padomju Latvijas jauno rakstnieku almanachs. 235 lpp., maksā 7 rbļ.

Vera Panova. **Kružiļicha.** Romans. Tulkojusi Valija Brutāne. 214 lpp., maksā 2 rbļ. 50 kap.

Sudrabu Edžus. **Dullais Dauka.** Skolēnu bibliotēka. Ilustrējis Juris Jansons. 78 lpp., maksā 1 rbl. 50 kap.

MUZIKA

Dziesmas par dzimteni. Vāks — A. Diminā. 34 lpp., maksā 7 rbļ.

ZELTMATIM 80 GADU

1. decembrī aprit 80 gadu, kopš dzimis Zeltmatis (īstajā vārdā Ernests Kārkliņš), plaši pazīstamais latviešu teatra un rakstniecības darbinieks.

Zeltmata vārds vispirms kļuva pazīstams literaturā, kad 1894. gadā laikraksta «Mājas Viesis» literārais pielikums iespieda viņa stāstu «Vijolītes», kam toreizējie rakstniecības toņa noteicēji — «māmuļnieki» nikni uzbruka. Vislielākā ir Zeltmata dramatisko sacerējumu raža, no kuras par vērtīgāko atzīstama pasaku luga «Arājdēls» (1923. g.).

Šodien pārskatot un novērtējot Zeltmata ilgajos darba gados padarīto, jākonstatē, ka no labi daudzajiem novadiem, kam viņš savā mūžā pieskāries kā čakls strādnieks, visraženākos augļus nesusi aktivitate skatuves pedagoģijas laukā. Arī no visa tā, ko radījusi Zeltmata spalva, tagad krietnākais un paliekamākais izrādījies viņa sakārtotais rakstu krājums «Skatuves māksla» — jo sevišķi paša Zeltmata teoretiskie raksti «Aktieru māksla» un «Runas māksla». Ja mēs tagad gribētu savākt kopā visu, ko latviešu teatra darbinieki rakstījuši par saviem tīri arodnieciskajiem jautājumiem, tad materiālu izrādītos gaužam maz, bet minētie Zeltmata apcerējumi būtu jāatzīst šai nozarē par visvērtīgākajiem. Starp citu, mūsu jaunais Teatru institūts, rūpēdamies par teoretiskās literaturas sagādi topošajiem skatuves darbiniekiem, pašreiz ierosinājis šos Zeltmata darbus ar pārstrādājumiem un papildinājumiem izdot no jauna (pirmizdevums 1923. g.).

Zeltmata nopelns ir tas, ka tieši pēc viņa ierosmes Dubura vadībā nodibināti pirmie latviešu dramatiskie kursi (1909. g.). Ja līdz tam latviešu aktieru vairums sāka savas skatuves gaitas bez jebkādas iepriekšējas sagatavošanās, tad Dubura un Zeltmata kursi bija nopietna profesionālās skatuves izglītības iestāde, kas sniedza iesācējiem respektējamu teoretisko un praktisko darba pamatu. Jaunā Rīgas teatra vadība sūtīja kursos papildināties savu aktieru jaunaudzi, kuras skaitā toreiz bija tādi tagad ievērojami meistari kā nopelniem bagātā skatuves mākslinīece M Šmitchene, nopelniem bagātie mākslas darbinieki A. Amtmanis-Briedītis, Tija Banga u. c. Turpat 40 gadu ilgajā skatuves pedagoga darbā Zeltmatis sniedzis pirmās teatra darba zināšanas daudziem jo daudziem, kas vēlāk kļuvuši par izciliem mākslinīekiem. No viņa kursu pirmajiem absolventiem vairāki jau beiguši savas dzīves un mākslas gaitas, kurās, Dubura un Zeltmata ievadīti, viņi paspēja sasniegt ievērojamus augstumus. Nav vairs tautas mākslinieces Ludmilas Špīlbergas, nopelniem bagātās skatuves mākslinieces Emīlijas Viestures, nav Kārļa Hamstera, nav Jāņa Simsona, Jāņa Priedes. Visi tie bija Zeltmata audzēkņi; tādi ir arī nopelniem bagātais mākslas darbinieks E. Mačs, nopelniem bagātie skatuves mākslinieki P. Baltābola un L. Šmits, Alfreds Austriņš, E. Ezeriņa, A. Baldone, K. Kvēps, R. Kreicums, P. Lūcis, A. Stubavs, R. Baltaisvilks, J. Kikulis u. c.

Var teikt, ka visa latviešu aktieru runas māksla izveidojusies uz Zeltmata liktajiem pamatiem. Šai nozarē celmlauzis bija Duburs, bet pāragrā nāve neļāva viņam realizēt iecerēto mūža darbu — sarakstīt deklamacijas teoriju. Zeltmatis turpinājis viņa pasākto darbu tīri praktiskajās nodarbībās. Un tagad, mūža novakarē, viņš māca runas mākslu tai latviešu aktieru audzei, kurai vairs nebūs jādzīvo neziņā un bažās par savu rītdienu: Latvijas PSR Teatru instituta audzēkņiem.

V. G.

SPANIJAS IDILE

Donna Franko: «Tikai šās zvaigžņotās nakts aizsegā es varu justies mierīga...»
Cha-cha fotomontaža

Atomšantaža un tās atmaskošana

E. RIETUMS

Šā gada novembrī angļu fiziķim profesoram Patrikam M. S. Bleketam piespriesta Nobeļa premija par viņa pētījumiem atomfizikas un kosmisko staru jautājumos. Blekets ar uzlabotas Vilsona kameras palīdzību uzskatāmi pierādīja slāpekļa atoma kodola pārveidošanos, tam saduroties ar alfa daļiņu. Bleketam izdevās fotografiski fiksēt viena atoma pārveidošanos citā. Savus pētījumus Blekets vispārinājis un popularizējis grāmatā «Atomu enerģijas militarās un politiskās sekas». Šajā grāmatā angļu zinātnieks analizē vairākas ļoti aktualas problemas, un protī: vai atombumbai var būt izšķiroša militara nozīme karā, vai tai var būt izšķīrēja iedarbība uz pretinieka morali un psichi, un, treškārt, ko sola pasaulei bēdīgi slavenais amerikaņu plāns atomenerģijas kontrolei.

Pirms sīkāk pakavēties pie angļu fiziķa uzskatiem, atgādināsim anglosakšu imperialistu tradicionalās «teorijas» par minētajiem 3 jautājumiem. Šai sakarā dosim vārdu pazīstamajam kara kurinātājam amerikaņu aviacijas eksģeneralim Spatsam, kas savas domas par atomieroču efektivitati paudis kādā no žurnala «Life» rakstiem ar «daudzsološu» virsrakstu: «Ja mums atkal nāksies karot». Šajā rakstā Spatss lietišķi izklāsta... kara plānus pret PSRS, apsver risku un izredzes, ar kādām saistās viņa projektētais atomu «blickrigs». Paļaujoties uz atombumbu un virsjaudas lidmašinām, Spatss iegalvo lasītājam, ka «tagad uzbrucējam vairs nevajadzēšot virzīties uz priekšu ar smagām kaujām pa Minskas-Smolenskas-Maskavas ceļu, lai dotu triecienu krievu dzīvības centriem», un ka tāpēc «karu varēs pabeigt dažās nedēļās, vai, varbūt, pat dienās.» Izdarījis šo netiešo reveransu bankrotējušai hitleriešu zibens kara teorijai. Spatss kārdina lasītāju ar visai apšaubāmu iluziju, ka šis agresijas veids būšot sevišķi lēts un pie tam palikšot nesodīts.

Ar šā eksģeneraļa murgojumu sasaucas otra kara kurinātāja — arī eksģeneraļa — memuari. Runa ir par Henrija Stimsona — bijušā ASV kara ministra — grāmatu «Aktivā dienestā miera un kara gados.» Šās grāmatas priekšpēdējā nodaļā «Atombumba un miers ar Krieviju» (!) atrodam interesantus atzinumus par pirmo atombumbu pielietošanas patiesajiem iemesliem. Stimsons ir pietiekoši atklāts, lai atzītu, ka Hirošimas un Nagasaki bombardēšanai ar atombumbām nebija nekādas militaras nozīmes. Desmitu tūkstošu mierīgo iedzīvotāju iznīcināšana bija pilnīgi lieka no uzvaras iegūšanas viedokļa. Šo tezi pilnīgi skaidri pierāda vēsturiski fakti: Japanas kapitulaciju panāca un paātrināja nevis divu atombumbu sprādzieni, bet gan Padomju Armijas lieluzbrukums Mančžurijā un Kvantunas armijas kapitulacija. Šeit jāņem vērā vēl tas, ka «tās divas atombumbas, kuras mēs (amerikaņi) nosviedām, bija vienīgās, kas bija mūsu rīcībā» («Harpers magazine»). «Bet», turpina Stimsons, «atomu bumba ir kaut kas vairāk nekā drausmīgu postījumu ierocis, tā ir psichoļoģisks ierocis». Tālāk Stimsons atzīst, ka jau tad šis «psichoļoģiskais līdzeklis» bija domāts kā mēģinājums ietekmēt Padomju Savienību.

Bet Stimsons savos memuaros ir spiests atzīt, ka anglosakšu plāni iebiedēt PSRS ar atombumbām bija celti uz irdena pamata: «Es nācu pie slēdziena, ka cerēt uz trauslo un īslaicīgo atomu «noslēpumu» būtu riskanti un ka izmantot mūsu atombumbu kā tiešu sviru padomju politikas grozīšanai būtu neiespējami». Stimsons tāpēc dod padomu «tiešo sviru» atvietot ar komplicētāku ierīci — ar to, kuru gadu vēlāk ierosina Volstrita veikalnieks Bernards Baruchs un proti — visas atomdegvielas paklaušanu ASV kontrolei un monopolam.

Blakus archireakcionarajiem un līdz nejēdzībai stulbajiem kara kurinātāju plāniem, kādus atklāti propagandē rietumu reakcionarā prese — mēs atrodam tur arī ne mazumu citu savārstījumu, kuros uz agresivas fantastikas fona pazib realitates diktētie, karstas galvas nomierinošie apsvērumi. Tā pazīstamais amerikaņu sociologs Luiss Memfords žurnalā «Air affairs», aizraujoties ar «preventiva» kara ideju pret PSRS, izklīdina visas iluzijas, ka šis kars varētu būt zibens karš. «Lēts vienpusīgs karš pārvērties dārgi maksājošā karā. Cerēja uz zibens karu, bet tagad liekas, ka karam nebūs gala. Atomu uzbrukums bijis bez efekta».

Unisonā ar Memfordu runā militarais komentators Hensons Boldvins. Arī viņš ir jauna kara piekritējs un nododas naivai iluzijai, ka ASV līdz 1952. gadam būšot atombumbas monopola īpašnieces. Bet, izanalizējis starptautisko situaciju, Boldvins nāk pie šāda, amerikaņu imperialistiem mazsološa, slēdziena: «Tāds uzbrukums nozīmētu milzīgu risku un būtu bez uzvaras garantijām... Atomu «blickriga» vietā mēs būsim iesaistījušies ilgstošā karā, kurā uzvarēs tā puse, kurai lielākie resursi.»

Un beidzot pakavēsimies vēl pie amerikaņu žurnalistu L. Engelsa un E. Pillera grāmatas «Pasaule liesmās». Pietiek citēt šīs grāmatas ievadvārdus, lai izjustu to noziedzīgo tieksmju un panisko baiļu konglomeratu, kas raksturīgs gan visam šim «sacerējumam», gan visai amerikaņu reakcijas politikai. Lūk, grāmatas ievads: «Šodien, 1955. gada 14. maijā, atzīmējam ASV-PSRS kara piekto gadadienu... Tas ir lielākais no visiem kariem un tam gals nav redzams... jo šis karš, par kuru daudzi domāja, ka tas būšot īsākais vēsturē, ilgst piecus smagus, izmisuma un posta pilnus gadus. Un postījumi aug ar katru jaunu gadu.

Neviens no mums Savienotajās Valstīs nav izglābies no drausmīgiem zaudējumiem. Krituši trīsdesmit pieci miljoni amerikaņu, kurus nonāvējušas atombumbas, radiacija un slimības. Visi mēs badojamies... Vairāk nekā simts pilsētu izpostītas uzlidojumos. Mājas sagruvušas. Mūsu kādreiz tik lepnie debesskrāpji šodien ir tikai tērauda skeleti...»

Lai gan pēdējie, šeit citētie autori ar vēsāku prātu stājušies kara kurināšanas darbā nekā Spatss savā «blickriga» murgojumā, tie tomēr visi vadās no pilnīgi nereala un aplama priekšnosacījuma, ka atomu histeriķiem no anglosakšu valdošās nometnes tiešām izdosies iegrūst pasauli atomkarā. Imperialistu algotie skribenti stūrgalvīgi ignorē faktu, ka agresoru pretošanās atomieroču aizliegumam un to izsludināšanai ārpus iikuma tikai vēl «vairāk padziļinās plaisu starp agresijas un imperialisma spēkiem, no vienas puses, un spēkiem, kas aizstāv miera un demokratijas nostiprināšanu, no otras puses. No tā izriet, ka ar katru dienu pieaugs atomu ieroču piekritēju izolacija starptautiskajā sabiedriskajā domā» (V. M. Molotovs). Imperialisti un viņu sulaiņi, kaļot savus noziedzīgos plānus, negribēt redzēt, ka «pārāk lieli ir sabiedriskie spēki, kas aizstāv mieru, lai Čerčila skolēni agresijas lietās spētu pārvarēt tos un pievērst jaunam karam» (J. V. Staļins).

Šis vienīgi pareizais un realistiskais demokratijas un reakcijas spēku samēru novērtējums ievērots profesora Bleketa grāmatā, kura tāpēc arī pozitivi un krasi atšķiras no iepriekš minēto autoru tikpat jēlās, kā lētās fantastikas.

Pirmais apstāklis, uz ko savu lasītāju uzmanību vērš angļu zinātnieks, ir tas, ka amerikaniskā atomu «blickriga» «teoretiķi» ir uz tikpat slidena ceļa kā viņu hitleriskie priekšteči. Blekets pierāda, ka atombumba nekādos apstākļos nav spējīga izpildīt izšķiroša ieroča lomu, kādu tai mīl pierakstīt tās imperialistiskie pielūdzēji. Atombumba nemazina citu ieroču šķiru nozīmi — tāds ir Bleketa analizes rezultats, kurš atomšantažistu lēgeri izraisījis trakojoša protesta histeriju. Bet Blekets iet tālāk: viņš kategoriski noraida militaristu apgalvojumu par atombumbas «ārkārtīgo ietekmi uz iedzīvotāju morali un psichi». Angļu fiziķis — zinātnieks pierāda savu viedokli, norādot, ka Vācijas moralās un faktiskās pretošanās spējas tika salauztas nevis angļu un amerikaņu aviacijas masu uzlidojumu rezultatā, bet sakarā ar sakāvēm, kādas hitleriskā armija piedzīvoja pie Stalingradas, Kurskas, Leningradas un citās kaujās Austrumu frontē. Šis arguments galīgi satracināja atomdiplomatus, kuri visas cerības liek uz tā saucamo atompsichozi, ko viņi mēģina realizēt ar atomkara draudiem. Beidzot Blekets lietišķi pierāda, ka amerikaņu propagandas versija par Japanas kapitulaciju kā Hirošimas bombardēšanas rezultatu — ir tukša pasacina, jo «kad bombardēja Hirošimu un Nagasaki, Japanas liktenis un kara rezultats bija jau sen izšķirts...» un atombumbas nosviešana «drīzāk nozīmēja «auksta kara» sākumu nekā «karsta kara» beigas». Ar to Blekets galīgi norauj maskas anglosakšu reakcijai, kura velti mēģina tērpties «līdzsvarojošo faktoru» togās un pasniegt savus pasaules kundzības plānus ar visādām «Barucha plāna», «Maršala programas» un «Trumena doktrinas» mērcēm. Atombumbas pielietošana Japanā bija anglosakšu imperialistu pretpadomju sazvērestības pirmais solis. Nākošo reprezentē Barucha plāns. Tā dabiskais turpinājums ir angļu un amerikaņu reakcionaru diversijas taktika atomenerģijas kontroles jautājumā: «Vašingtona un Londona», secina profesors Blekets, «nevēlas starptautisku vienošanos cilvēcei vitali svarīgajos jautājumos. Tās grib radīt tādu situaciju atomu enerģijas kontroles sistemā, kas faktiski tieši palielinātu kara draudus.» Tāds — skaidrs un ass — ir angļu fiziķa novērtējums par ASV un Anglijas politiku starptautiskaja arenā vispār un atomenerģijas kontroles jautājumā it sevišķi.

Anglosakšu kara kurinātāju politikas atmaskošana un nosodīšana prof. Bleketa grāmatā izraisījusi Anglijas un Amerikas valdošajās aprindās apmulsumu un bezspēcīgu niknumu. Laikraksti, žurnali, radio — kas vēl oktobrī bija suminājuši ievērojamo zinātnieku kā «britu tautas lepnumu» — it kā pēc burvja mājiena apklusa. BBC, kas bija veltījis vairākas pārraides Nobeļa premijas ieguvējam, ātri pārslēdzās uz profesora Bleketa kritizēšanu un paklausīgi nodeva savu «balsi» Bleketa pretinieku rīcībā. Šo kaķu lāstu kori uzņēmās vadīt Anglijas valdības atomenerģijas komitejas priekšsēdētājs — pazīstamais Čerčila pielūdzējs — Andersons. Šis kungs pielika ne mazums pūļu, lai «apgāztu» Bleketa atzinumus. Kā gan tur nebija! Slavas dziesma amerikaņu imperialista «miermīlībai», attaisnojums atombumbas barbariskajai izlietošanai Japanā, jo «tās izgatavošana taču izmaksāja pusmiljarda dolaru, un visi nepacietīgi gaidīja efektu», angļu imperialistu kautrīgā atkrustīšanās no Barucha plāna un tā tālāk un tml. Tomēr Andersons un viņa leiboristiski konservativie draugi jo drīzi pārliecinājās, ka apgāzt Bleketu nav viņu spēkos, tāpat kā nav viņu spēkos pierādīt, ka melns ir balts. Tāpēc viņi — smeldamies inspiraciju Tomasa un Renkina pretamerikaniskās darbības izmeklēšanas komisijas praksē — gāja pa mazākas pretestības ceļu: apsūdzēja Bleketu simpatijās pret komunismu, kuras tad nu esot «aizēnojušas viņa spriedumu skaidrību» un «pārvērtušas viņa grāmatu starptautisko attiecību paasināšanas instrumentā» (!).

Šiem liekulīgajiem vārdiem (mēs pārpilnam pazīstam angļu konservatoru un leiboristu pūliņus šo attiecību «uzlabošanā») sekoja neveikls mājiens, ka angļu drošības organu «modrība» šā profesora lietā pilnīgi atbilst Anglijas «nacionalajām interesēm».

Atklātie draudi izrēkināties ar angļu zinātnieku liecina, ka Bleketa atzinumi kara kurinātājus trāpījuši visvārīgākajā vietā. Šie draudi lieku reizi visas pasaules priekšā atmasko anglosakšu imperialistu agresivi reakcionaro seju. Bet šie draudi, tāpat kā to pamatā esošā atomšantaža, nav spējīgi iebaidīt un novirzīt no miera ceļa vareno demokratisko nometni, ar kuru kopsolī iet progresivā zinātne visā pasaulē. Bleketa grāmata ir jauns spilgts pierādījums tam, ka vienīgi PSRS pozicija atomu enerģijas kontroles jautājumā — kas paredz atomieroču aizliegumu — atbilst miera un drošības interesēm.

Fakti, kas runā paši

KOLONIZATORI IZKLAIDĒJAS

Nesen vairāk nekā divdesmit kiniešu sievietes, tai skaitā dažu redzamu gomindaniešu sievas un meitas viesojās ballē pie amerikaņu lidotājiem Hankovā. Kā ziņo aģentura Telepress, balli bija sarīkojis Filipinas sūtnis uz amerikaņu rīkojumu. Kad viesi bija sapulcējušies, visas durvis un logi bija noslēgti un deju laikā pēkšņi nodzisa gaisma... Ķīnas sievietes kļuva zemiskas varmācības upuri.

Gomindana pilsētas komitejas priekšsēdētājs aizliedza šī iepriekš sagatavotā nozieguma izmeklēšanu, lai, pasargi dievs, nesaniknotu kolonizatorus. Hankovas pilsētas mers tikai ieplētis rokas: «Ko mēs varam darīt? Tie taču — amerikaņi...»

KARA KURINĀTĀJIEM CEPURE DEG

Komentējot tiesas spriedumu galvenajiem japaņu kara noziedzniekiem, amerikaņu avīze «New-York Daily News» kategoriski nosoda to tāpēc, ka nākotnē amerikaņu militaristus, iespējams, sagaida tāds pats liktenis.

Par cik Padomju Savienība apvaino amerikaņu imperialistus agresivo karu sagatavošanā, «New-York Daily News» brīdina, ka, ja Savienotās Valstis vedīs karu pret PSRS un zaudēs to, tad ģeneralštaba priekšnieks Bredlijs un aizsardzības ministrs Forestols tiks nodoti tiesai.

DVĒSELES KLIEDZIENS

Dažu Latīņu Amerikas rakstnieku, piemēram, plaši pazīstamā Kolumbijas rakstnieka, vairāk nekā piecdesmit darbu autora Vargasa Vila grāmatas parasti nobeidzas ar šādu standarta aicinājumu:

«Lasītāj!

Ja tev patika šī grāmata, neaizdod to nevienam, jo par iegūto labpatiku tu atmaksāsi man ar launu, atņemot man pircēju.

Aizdodams grāmatu, tu nodari man lielu materiālu zaudējumu, rakstniekam, kurš saņem honoraru no katra pārdotā eksemplāra».

AVĪZES — RAKETIERI

Ar ģenerała Makartura gādību Japanā plašu popularitati ieguvuši specifiski izdevumi. Tie ir — avīzes, kas specializējas pornografisku sacerējumu publicēšanā un visdažādākajās izspiešanās. Niigatas pilsētā, piemēram, šādas avīzes īpašnieki salikuši rakstu par kādas precētas sievietes intimo dzīvi, parādīja raksta novilkumus viņas ģimenei un draudēja iespiest šo materiālu avīzē, ja viņiem neizmaksās noteiktu naudas summu. Tādā ceļā avīzei izdevās saņemt no šīs ģimenes 20.000 jenu.

Avīze «Asaki» ziņo, ka tikai divdesmit sešās Japanas prefekturās tiek izdotas 528 tādas avīzes.

Laikraksts «Literatura un Māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkoleģija: **J. Grants** (atbildīgais redaktors), **M. Buša, N. Grīnfelds, A. Grigulis, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Sakse.** Redakcijas adrese Rīgā Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā Rbl. 1.— Abonēšanas maksa Rbl 52.— gadā. Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 41/43. Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnalu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Iespiests Latvijas PT 1. tipografijā «Cīņa», Blaumaņa ielā 38/40. JT 11485.